

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΚΟΥΤΕΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΝ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΙΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ
ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

ΕΝΑΪΣΙΜΟΣ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΕΙΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΑΝΔΡΕΟΥ ΣΙΔΕΡΗ

1949

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

«*Ἡ ἔγκριστις διδακτορικῆς διατριβῆς ὑπὸ τῆς Φιλοσοφικῆς
Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου
Ἀθηνῶν δὲν ὑποδηλοῖ τὴν ἀποδοχὴν τῶν γραμῶν τοῦ
συγγραφέως*» (Ἄρθρον 202, § 2, Νόμον 5343).

Ε.Κ.Α.Π.Κ.Τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'	Οὐσία, χαρακτήρ, δύναμις καὶ χρῆσις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως γενικώτατα.	Σελ. 1—7
Β'	Ἡ πρώτη ἐμφάνις καὶ χρῆσις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.	8—11
Γ'	Ἡ κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἐμφάνις καὶ χρῆσις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως.	12—35
	α' ἐν Ἀμερικῇ.	12—19
	β' ἐν τῇ ἑσπερίᾳ Εὐρώπῃ.	20—25
	γ' ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι.	25—33
	Ἀνασκόπησις.	33—35
Δ'	Ἡ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλλάδι ἐμφάνις καὶ χρῆσις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως.	36—80
	α' ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ ἐκπαιδεύσει.	36—62
	β' ἐν τῇ κατωτέρᾳ ἐκπαιδεύσει.	62—65
	γ' Εἰς τί ῥιζικῶς δεφείλεται ἡ ἐμφάνις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἡμῶν σχολείῳ.	66—76
	δ' Πότε ἡ μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἡμῶν σχολείῳ.	76—78
	ε' Τί καθόλου ἦτο τὸ ἔργον τῆς μαθητικῆς κοινότητος ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἡμῶν σχολείῳ.	78—80
	Συμπέρασμα.	81—83

ΣΥΜΒΟΛΗ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΝ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΙΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Α' Ουσία, χαρακτήρ, δύναμις και χρήσις
τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως γενικώτατα.

Ὅτι παιδαγωγικόν τι μέτρον τότε μόνον ἔχει θέσιν ἐν συστήματι παιδαγωγικῷ, ὅταν ἢ φύσει εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν διέπουσαν τὸ σύστημα τοῦτο βιοθεωρίαν ἢ δύναται διὰ καταλήλου χρήσεως νὰ ἀποβαίῃ ὠφέλιμον εἰς θεραπείαν τῆς βιοθεωρίας ταύτης καὶ βοηθητικὸν εἰς βίον σύμφωνον πρὸς αὐτήν, δὲν χρήζει, ὑποθέτομεν, εὐρείας αἰτιολογίας. Εἶναι, νομίζομεν, ἀρκετὸν νὰ ὑπομνησθῆ, ὅτι ἡ ἀγωγή, ὅπως δῆποτε καὶ ἂν ἐννοηθῆ, πάντως θὰ θεωρηθῆ, ὡς ἔχουσα προορισμὸν νὰ ὑπηρετῆ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, ὅτι ἄρα ἐκασταχοῦ καὶ ἐκάστοτε ἐκ βιοθεωρίας τινὸς θὰ ὀφείλῃ νὰ ἐξαρτᾶται καὶ κατ' αὐτὴν νὰ θυθμίζεται καὶ κατ' ὅλου καὶ κατὰ πᾶσαν αὐτῆς λεπτομέρειαν καὶ μέτρον, ἐὰν πρόκειται σύστημα ἐπιστημονικὸν καὶ σκοπιμὸν νὰ ἀποτελῆ. Τό, ὅτι τὰ αὐτὰ παιδαγωγικὰ μέτρα εὐρίσκονται ἐντεταγμένα συχνὰ ἐν παιδαγωγικοῖς συστήμασι μὴ τῆς αὐτῆς βιοθεωρίας, δὲν πρέπει νὰ ξενίζῃ· διότι εἶναι δυνατόν τὸ αὐτὸ παιδαγωγικὸν μέτρον καὶ πρὸς ποικίλα νὰ εἶναι ὠφέλιμον καὶ ἀναλόγως τοῦ τρόπου τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ εἰς διαφόρους βιοθεωρίας νὰ ὑπηρετῆ.

Ἐν τῶν μέτρων, ἅτινα ὀφελιμώτατα ἐκρίθησαν ὑπὸ πολλῶν παιδαγωγικῶν τῶν τελευταίων τούτων πέντε δεκαετιῶν, μὴ πάν-

των τῆς αὐτῆς ἐντελῶς βιοθεωρίας, εἶναι καὶ ἡ ὀργάνωσις τῶν μαθητῶν κατὰ αὐτοδιοικητικούς κοινοτήτας, ἡ μαθητικὴ αὐτοδιοικήσις, ἥτις, καθ' ὅτι ὁ τίτλος τῆς μελέτης ταύτης σημαίνει, καὶ θὰ ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς ἐν τοῖς ἑξῆς.

«Διὰ τοῦ συστήματος τούτου», γράφει ὁ καθηγητὴς κ. Ν. Ι. Ἐξαρχόπουλος (*). «ἀντὶ νὰ ἐξαρτᾶται ἡ τήρησις τῆς τάξεως, ἡ ῥύθμισις τῆς συμπεριφορᾶς τῶν μαθητῶν καὶ ποικίλαι ἄλλαι ἐνέργειαι αὐτῶν ἀπὸ νόμων καὶ κανόνων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἐπιβαλλομένων ὡς νῦν συνήθως συμβαίνει, ἀναλαμβάνουσιν οἱ μαθηταὶ τοῦτο τὸ ἔργον, αὐτοὶ θεσπίζοντες τοὺς τηρητέους νόμους καὶ φροντίζοντες περὶ τῆς τηρητέας ἐφαρμογῆς αὐτῶν καὶ τῆς τιμωρίας τῶν παραβατῶν».

Τίνα ἐν λεπτομερεῖα ἔργα δύνανται ἢ πρέπει νὰ ἐπιτρέπωνται ἢ νὰ ἀνατίθενται εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ τὴν κοινότητα αὐτῶν καὶ πῶς ἕκαστα πρέπει νὰ διεξάγονται, δὲν σκοποῦμεν νὰ πραγματευθῶμεν ἐνταῦθα, ἔτι δὲ μᾶλλον θὰ ἀπόσχωμεν νὰ ἐμφανίσωμεν ἢ νὰ ὑποστηρίξωμεν ὀρισμένον τι σύστημα μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως. Διότι ἐφαρμογὴ τοῦ αὐτοῦ συστήματος εἰς πάντα τὰ σχολεῖα εἶναι ἐνέργεια ξένη πρὸς τὴν ἀληθῆ παιδαγωγικὴν σκέψιν, καθόσον οὔτε ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους ἐργάζονται πάντα τὰ σχολεῖα, οὔτε περὶ ἐντελῶς ὁμοίων μαθητῶν ὀφείλουσιν ἀείποτε νὰ φροντίζωσι. Πολλῶ μᾶλλον ἰσχύει τοῦτο προκειμένου περὶ σχολείων διαφόρων κρατῶν, ἕκαστον τῶν ὁποίων κατ' ἀνάγκην περὶ διαφόρον βιοθεωρίας καὶ βίου καθόλου, τοῦ βίου τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ κράτους αὐτοῦ, ὀφείλει νὰ φροντίξῃ. Γενικῶς ὁμῶς λέγομεν, ὅτι ἡ ἀρμοδιότης αὐτοδιοικητικοῦ τινὸς μαθητικῆς κοινότητος δύνανται νὰ ἐκτείνηται ἀπὸ τῆς ἀπλῆς φροντίδος περὶ καθαριότητος ἢ ἄλλης φιλοκαλίου ἐμφανίσεως τῆς αἰθούσης τῆς διδασκαλίας μέχρι τῆς συντάξεως τοῦ καταστατικοῦ χάρατος αὐτῆς, τοῦ ὀρισμοῦ τῶν νόμων τοῦ βίου αὐτῆς καὶ τῶν μαθητῶν ὡς μελῶν ἑαυτῆς. Ἐντὸς τῶν ὀρίων τούτων δύνανται νὰ θεωροῦνται ὡς περιλαμβανόμενα πλεῖστα ὄσα καὶ ποικιλιώτατα ἔργα· οἷα ὁ καταρτισμὸς, ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ συντή-

*) Βλ. Ν. Ι. Ἐξαρχόπουλου, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν. Ἐκδ. γ', σ. 110 ἔ.

ρησις σχολικοῦ ἢ καὶ ἄλλου κήπου, ἢ διοργάνωσις καὶ ἢ ἐκτέ-
λεσις σχολικῶν ἐκδρομῶν, περιπάτων, ἐπισκέψεων τόπων ἱστο-
ρικῶν ἢ μνημείων, μουσείων, καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων κ.λ., ἢ
διοργάνωσις καὶ ἐκτέλεσις σχολικῶν ἑορτῶν ἐθνικῶν, θρησκευτι-
κῶν, ψυχαγωγικῶν κ.λ., γυμναστικῶν ἐπιδείξεων, ἀγώνων κ.λ.
ἢ ἴδρυσις σχολικοῦ φαρμακείου, ἢ συγκρότησις σχολικῆς ἢ καὶ
ἄλλης βιβλιοθήκης καὶ ἢ βοήθεια εἰς τὴν χρῆσιν αὐτῆς, ἢ ἴδρυ-
σις ἢ συντήρησις ἢ βελτίωσις μαθητικοῦ συσσιτίου ἢ ταμείου
βοηθείας ἀπόρων παιδῶν κ.τ.τ., ἢ ἐκτέλεσις ἔργων ἄλλης κοινῆς
ὠφελείας, οἷα ὁ καταρτισμὸς, ἢ καλλιέργια καὶ ἢ συντήρησις
φυτωρίων, ἢ φύτευσις ἄλσυλλίων, δενδροστοιχιῶν κ.τ.τ., ἢ φύ-
τευσις ἀγόνων ἢ ἔλωδῶν τόπων, ἢ περιφραξις, ἢ φύλαξις καὶ ἢ
περιποίησις πεφυτευμένων χώρων, ἢ ἀποχέτευσις στασίμων ὑδά-
των κ.λ., ἢ ἐπίβλεψις τῆς διαγωγῆς τῶν μαθητῶν, ἢ ἴδρυσις καὶ
ὁ ὄρισμὸς τῶν διατάξεων μαθητικοῦ κοινοβουλίου, μαθητικῶν
δικαστηρίων κ.π.λ.ᾶ.

Ἡ τοιαύτη ἐλευθερία ἐνεργείας τῶν μαθητῶν ὡς ὀργανω-
μένων εἰς αὐτοδιοίκητον κοινότητα δύναται νὰ χρησιμοποιῆται
καὶ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς διδασκαλίας χάριν καθαρῶς διδακτικῶν
σκοπῶν. Καὶ ἐν ταύτῃ τὰ ὄρια τῆς ἐνεργείας τῆς μαθητικῆς κοι-
νότητος καὶ τῶν μελῶν αὐτῆς εἶναι εὐρύτατα, τὰ δὲ ἔργα ποικι-
λότατα, ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἐξοικονομήσεως ἢ τακτοποιήσεως τῶν
ἀπλουσιτάτων ἐποπτειακῶν μέσων διδασκαλίας, λήγοντα δὲ σχε-
δὸν εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς διδακτέας ὕλης καὶ τοῦ τρόπου τῆς
διεξαγωγῆς τῆς διδασκαλίας (*).

Εἶναι προφανές, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ
δικαιώματος νὰ ὀργανωθῶσιν εἰς αὐτοδιοίκητον κοινότητα ἄλ-
λήλων ἐντὸς τοῦ σχολείου, ἔχουσαν μάλιστα τοσαύτην καὶ τοιαύ-
την ἐλευθερίαν ἐνεργείας, οἷα ἡ ἀνωτέρω διαγραφείσα, ἀποτελεῖ
μέτρον παντελῶς δημοκρατικοῦ χαρακτῆρος καὶ σκοποῦ. Ὡς
τοιαύτη λοιπὸν προσήκει νὰ θεωρῆται καὶ νὰ ἐκτιμᾶται.

Εἰκόητον εἶναι νῦν, ὅτι, ἐὰν ὑποθεθῆ, ὅτι καταρτίζεται σύ-

*) Περὶ. Ν. Ι. Ἐξαρχοπούλου, ἐν. ἀν. σ. 477.—Ι. Ν. Σκουτεροπούλου, Παιδαγωγικαὶ ὁμιλίαι καὶ διατριβαί. Τόμ. α', σ. 82 ἔ.

στημα αὐτοδιοικήτου μαθητικῆς κοινότητος. Ἀληθῶς ἐπιτήδειον εἰς ἔργα τοσούτω πολλὰ, ποικίλα καὶ σπουδαῖα, ἐργάζεται δὲ τὸ σχολεῖον ὑπὸ δροῦς πανταχόθεν καὶ πλήρως εὐμενεῖς εἰς ἐπιτέλεσιν αὐτῶν, δύνανται γὰρ ἀναμένονται ἀποτελέσματα παιδαγωγικὰ σπουδαιότατα. Ἄπερ καθόλου θὰ εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῆς συνειδήσεως, τοῦ συναισθήματος καὶ τῆς βουλήσεως τοῦ συνανῆκειν, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς συνευθύνης, τῆς ὁρθῆς αὐτοσυνειδήσεως, τοῦ αὐτελέγχου καὶ τοῦ αὐτοσεβασμοῦ, τοῦ διαφέροντος πρὸς δοῦσιν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν, ἢ ἀναγνώρισις τῆς σπουδαιότητος τῆς ὁρθῆς χρήσεως τῆς ψήφου καὶ ἡ ἄσκησις εἰς τὴν ὁρθὴν χρῆσιν αὐτῆς, ἢ ἀνάπτυξις κοινωνικῶν ἀρετῶν καὶ συναισθημάτων, ἢ καταπολέμησις τοῦ κακοῦ ἐγωισμοῦ καὶ τῆς ἀτομοκρατικῆς διαθέσεως καὶ ὁρμῆς, ἢ ἐξευγένισις, ῥυθμισις καὶ ἰσχυροποιήσις τῆς βουλήσεως. Ἐπὶ τούτοις ἢ σὺν τούτοις ἢ πρὸ τούτων καὶ ἄλλα τινά, ἀπλοῦστερα μὲν, ἀλλὰ μεγάλῃ σπουδαιότητος ἐν τῇ ἀτομικῇ, τῇ κοινωνικῇ καὶ τῇ πολιτικῇ ζωῇ δύνανται γὰρ καλλιεργῶνται καὶ γὰρ ἀναπτύσσονται ἡ ἀγάπη καὶ ἡ βούλησις τῆς ἀκριβείας καὶ τῆς εὐσυνειδησίας ἐν τῇ ἐργασίᾳ, ὁ σεβασμὸς τῆς ἐργασίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἄλλου, ἡ ἐμπιστοσύνη πρὸς ἀνθρώπους καὶ τὸ πνεῦμα τῆς συνεργασίας μετ' ἀνθρώπων, ἡ ἰκανότης καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ γνωρίζειν καὶ μελετᾶν ἀνθρώπους, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ τάσις τοῦ αὐτοκαθορισμοῦ ἐν κοινωνίᾳ ἀνθρώπων, ἡ βούλησις τῆς τάξεως καὶ τοῦ νόμου, ἡ ἀποστροφὴ τῆς ἀπολυταρχίας, ἡ ἀληθῆς φιλελευθερία, ἡ ἰκανότης τοῦ ἄρχειν καὶ τοῦ ἀρχεσθαι, τοῦ ὑποτάσσειν ἑαυτὸν εἰς τὴν φωνὴν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἀληθοῦς συμφέροντος τοῦ συνόλου. Πάντα ταῦτα εἶναι ἀρεταὶ τοῦ ἀληθῶς χρησίμου πολίτου δημοκρατικοῦ καθεστῶτος. Ὅτι δὲ καὶ ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς διδασκαλίας θὰ εἶναι δυνατόν γὰρ ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως σπουδαιότατα ὠφελήματα διδακτικά, καὶ εὐρύτερον παιδαγωγικά, ἔχει τις πρόδηλον, ἂν σκεφθῆ, ὅτι ἀληθῆς ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος τούτου ἐν τῇ διδασκαλίᾳ δὲν εἶναι νοητὴ ἄνευ χρήσεως ὅ τι μεγίστης καὶ ποικιλιωτάτης αὐτενεργίας τῶν μαθητῶν καὶ ἐλευθέρως συνεργασίας αὐτῶν καὶ ὅτι ἄνευ σπουδαίας χρήσεως, ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως τῆς πρὸς αὐτε-

νεργίαν δυνάμεως και ὁρμῆς τῶν μαθητῶν ὁ διδακτικὸς σκοπὸς δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῆται καλῶς ἢ ἐπαρκῶς.

Ἄλλ' ἐτέρωθεν πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι δὲν εἶναι εὐκόλα ὅσα και οἷα ἀπαιτοῦνται παρὰ τῶν μαθητῶν πρὸς οὕτως ὀφέλιμον ἐφαρμογὴν τοῦ μέτρου τούτου· καλὴ χρῆσις τῆς ψήφου, ἡ πρώτη προϋπόθεσις ὀφελίμου αὐτοδιοικητοῦ κοινότητος, ὡς δυναμένη νὰ γίνηται μόνον ὅπου ὑπάρχει ἀντικειμενικότης κρίσεως, βαθυτέρα και ἀνωτέρα ἀντίληψις τοῦ κοινοῦ τῶν μελῶν τῆς κοινότητος βίου, ἰσχυρὰ βούλησις, διοικητικὴ και δικαστικὴ ἱκανότης σπουδαία ὡς προϋποθέτουσα ὀριμότητα και βαθύτητα και ἡρεμίαν σκέψεως και ἐμπειρίαν και γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων και τῶν πραγμάτων πολλὴν κ.π.λ. δὲν ἀπαντῶσι συχνὰ οὐδὲ παρὰ τοῖς πλείστοις τῶν ἐνηλίκων, ὥστε κατὰ πολλῶ μείζονα λόγον δὲν δύναται νὰ ἀπαντῶσι παρὰ τοῖς μαθηταῖς, ἀώροις και ἀσχηματίστοις ἀκόμη ἀνθρώποις, και δὴ παρὰ τοῖς μαθηταῖς τῶν δημοτικῶν σχολείων. Διὸ και οὐδὲν θαυμαστόν, ὅτι συχνὰ παρὰ διαφόροις μαθητικαῖς κοινότησι παρετηρήθησαν διαιρέσεις, ἔριδες και διαπληκτισμοὶ και ἐξεδηλώθη ἰσχυρὸς ὁ στενὸς ἐγωισμὸς, ὁ κομματισμὸς, ἡ μικροπολιτικὴ, ἡ τᾶσις πρὸς διαφθορὰν ξένων συνειδήσεων κ.τ.τ., ἥτοι φαινόμενα, δι' ἅτινα εὐλόγως δύναται νὰ ψεχθῆ ἡ μαθητικὴ κοινότης, ὅτι ἀποτελεῖ ἔδαφος πρόσφορον, ὅπως γεννᾶται και ἀναπτύσσεται παρὰ τοῖς συναποτελοῦσιν αὐτὴν μαθηταῖς, τοῖς μέλλουσι πολίταις, οὐχὶ ἡ συνείδησις, τὸ συναίσθημα και ἡ βούλησις τοῦ συνανήκειν, τῆς ἀλληλεγγύης και τῆς συνευθύνης, ὁ σεβασμὸς τοῦ ἄλλου, ἡ ἀγάπη τοῦ αὐτελέγχου κ.τ.τ., ἀλλ' ἡ διάθεσις νὰ βλέπη τις τοὺς, μεθ' ὧν συζῆ και μίαν συναποτελεῖ κοινωνίαν, ὡς ὄργανα ἱκανοποιήσεως τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων αὐτοῦ, ἄλλαις λέξεσιν ὅτι ἀποτελεῖ ἔδαφος πρόσφορον εἰς μόρφωσιν κακοῦ δημοκρατικοῦ πολίτου, τ.ἔ. μέτρον βλαβερόν παιδαγωγικῶς, κατ' ἀνάγκην δὲ τοσοῦτω βλαβερότερον, ὅσῳ μᾶλλον οἱ μαθηταὶ προέρχονται ἐκ κοινωνίας, ἣς τινος τὰ μέλη ἔχουσιν ἰσχυρὰς τὰς ἀτομοκρατικὰς προδιαθέσεις ζωῆς και ἐν τοιαύτῃ κοινωνίᾳ ζῶσι και ὡς ἐνήλικες θὰ εὐρεθῶσιν ἠναγκασμένοι νὰ ζήσωσι και νὰ δράσωσιν. Οὕτω δυνάμεθα νὰ λέγωμεν, ὅτι τὸ μέτρον τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικησεως

εἶναι τρόπον τινὰ ἀμφίστομος μάχαιρα ὡς δυνάμενον παιδαγωγικῶς σπουδαιότατα καὶ νὰ ὠφελῇ καὶ νὰ βλάπτῃ.

Πότε θὰ εἶναι ὠφέλιμον καὶ πότε βλαβερόν, δὲν πρόκειται νὰ ἀναπτυχθῇ ἐνταῦθα. Ἄς λεχθῇ μόνον, ὅτι καὶ τούτου, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου παιδαγωγικοῦ μέτρου, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῆς εὐφυΐας, τῆς ψυχολογικῆς καὶ τῆς ὅλης παιδαγωγικῆς καὶ τῆς ἄλλης μορφώσεως, τῆς συνέσεως, τῆς εὐσυνειδησίας καὶ τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἔργου αὐτοῦ διαφέροντος τοῦ διδασκάλου, ὀφειλόντος πλεῖστα ὅσα σπουδαιότατα νὰ γνωρίζῃ καὶ συνεχῶς νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει πρὸς ὀρθὴν καὶ ὠφέλιμον ἐφαρμογὴν αὐτοῦ τὰς ὁρμὰς καὶ ἀπαιτήσεις καὶ τοὺς νόμους ἐξελίξεως τῆς παιδικῆς ψυχῆς καθόλου, τὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἰδιαιτέρας ὁρμὰς καὶ ἀπαιτήσεις, ὡς καὶ τὰς δυνάμεις, τὰς προδιαθέσεις καὶ τὴν συντελουμένην πρόοδον αὐτῶν, τὰ προτερήματα, τὰ ἐλαττώματα, τὰ ἰδεώδη, τὴν ποικίλην ὀργάνωσιν, τὴν ὅλην βαθμίδα πολιτισμοῦ καὶ τὴν κατεύθυνσιν βίου τῆς, ἐν ἣ ἐργάζεται, κοινωνίας, τὴν οικονομικὴν δύναμιν καὶ τὴν ἄλλην πραγματικὴν ζωὴν τῶν οἰκογενειῶν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τὰς τοπικὰς συνθήκας ζωῆς κ.π.λ.ᾧ. Ταῦτα πάντα ἤκιστα ἐμφανίζονται ἐντελῶς ὅμοια πανταχοῦ ἢ πάντοτε. Οὕτως ἔχομεν καὶ λεπτομερέστερον ἠτιολογημένον, ὃ τι ἀνωτέρω εἶπομεν, ὅτι ἐνιαῖον σύστημα μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως, πανταχοῦ ἢ πάντοτε τὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐφαρμοστέον δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ, ἔτι δὲ ἱκανῶς σαφές, ὅτι πρὸς ὠφέλιμον ἐφαρμογὴν τοιοῦτου μέτρου δὲν δύναται οἷος δήποτε διδάσκαλος νὰ θεωρηθῇ κατάλληλος. Ἄλλ' ἢ ἀπαίτησις περὶ ἐφαρμογῆς καὶ ὅλη ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως εἶναι ῥιζικῶς ἄλλοθεν ἐξηρημένη. Ἐπειδὴ δὴλα δὴ ἕκαστον παιδαγωγικὸν σύστημα σκοπεῖ εἰς ὀρισμένην βιοθεωρίαν καὶ βίον καθόλου νὰ ὑπηρετήσῃ, διὰ πάντων δὲ τῶν στοιχείων αὐτοῦ, ἂν ἔχη ἀξίαν ἐπιστημονικὴν, διὰ τοῦτο καὶ ἡ περὶ τῆς παιδαγωγικῆς ἀξίας τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως γνώμη θὰ ἐξαρτᾶται ἕκασταχοῦ ἐκ τῆς δυνάμεως, ἣτις ἀναγνωρίζεται εἰς αὐτήν, ἵνα ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν βιοθεωρίαν καὶ τὸν βίον καθόλου, εἰς ἃ ἀποβλέπει τὸ ὄλον, εἰς ὃ ἐντάσσεται, παιδαγωγικὸν σύστημα. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἀνάλογα πρὸς τὴν γνώμην ταύτην θὰ εἶναι ἢ θὰ ἀποβῶσι τὰ ὄρια, ἢ ποικιλία καὶ ὁ

τρόπος τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς, ἐὰν μόνον εἰσαχθῇ ὡς μέσον παι-
δαγωγικὸν εἰς τὸ ἐν χρήσει ὄλον σύστημα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μαθητικὴ
αὐτοδιοίκησις εἶναι μέτρον δημοκρατικοῦ χαρακτῆρος καὶ σκοποῦ,
διὰ τοῦτο δεόν νὰ ἀγαμένηται, ὅτι ἐπὶ ἐλευθεριωτέρων μὲν καὶ δη-
μοκρατικωτέρων βιοθεωριῶν τὸ μέτρον τοῦτο θὰ θεωρῆται σπου-
δαιότερον, ὥστε εὐρύτερα θὰ διαγράφονται τὰ ὄρια τῆς ἐφαρμο-
γῆς αὐτοῦ καὶ ἐλευθερία μεγαλύτερα καὶ ποικιλωτέρα θὰ εὐρί-
σκηται ἐπιτρεπτέα εἰς τὸν μαθητὴν, τὰ ἐναντία δὲ ἢ ἀναλόγως
περιορισμένα ἐπὶ βιοθεωριῶν ἥττον ἐλευθερίων καὶ δημοκρα-
τικῶν. Ἀνάλογα πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἰσχυρὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν
δι' ἐκπαιδευτικῶν νόμων λαμβανομένην τυχὸν πρόνοιαν περὶ χρη-
σιμοποιήσεως τοῦ μέτρου· διότι οἱ τοιοῦτοι νόμοι, ἐὰν εἶναι ἔργα
φρονήσεως, ἀποτελοῦσιν ἐκασταχοῦ συνέχειαν ἢ ἐφαρμογὴν βιο-
θεωρίας πράγματι βιουμένης καὶ σπουδαιοτάτης θεωρουμένης
παρὰ τῇ κοινωνίᾳ, ἧς τινος εἶναι νόμοι καὶ ἧς τινος μετὰ τοῦ
συνόλου τῶν ἄλλων νόμων ἐκδηλοῦσι τὴν βούλησιν καὶ ἀποτε-
λοῦσι τὸ κράτος.

Β' Ἡ πρώτη ἐμφάνις καὶ χρῆσις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Πρώτη ἐφαρμογὴ τοιοῦτου μέτρου ἐγένετο κατὰ γενικὴν τῶν ἱστοριογράφων τῆς παιδαγωγικῆς ὁμολογίαν ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, κατὰ πλείστους δ' αὐτῶν καὶ τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐν Goldberg τῆς Σιλεσίας ἀστυτῇ σχολῇ ὑπὸ τοῦ Trotzen Dorf (1490-1556), γενομένου περιφήμου ὡς διευθυντοῦ τῆς σχολῆς ταύτης κατὰ τὰ ἔτη 1523-1529, καθ' ἃ ὁμοῦς τὴν μεγάλην δραστηριότητα αὐτοῦ ἀπασχολεῖ μᾶλλον τὸ ἔργον τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως, καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1531-1556, καθ' ἃ, εἴκοσι καὶ πέντε ὄλα μέχρι τοῦ θανάτου του ἔτη, ἀφωσιώθη πλήρως εἰς τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῆς σχολῆς ταύτης.

Ἐν τῷ συστήματι τούτῳ «... βοήθοι τοῦ Trotzen Dorf ἦσαν οἱ οἰκονόμοι, οἱ ἔφοροι καὶ οἱ εἰσαγωγεῖς (quaestores). Οἱ οἰκονόμοι ὄφειλον νὰ διατηρῶσι τὴν ἐσωτερικὴν τάξιν, ἐσήμενον τὴν ἔγερσιν τὴν πρωΐαν καὶ τὴν κατάκλισιν τὴν ἐσπέραν, τὰς ὄρας τῆς διδασκαλίας καὶ τῶν δείπνων, ἦσαν ὑπεύθυνοι τῆς τάξεως ἐν ταῖς αἰθούσαις τῆς ἐργασίας. Οἱ ἔφοροι ἐπώπτεον κατὰ τὰ δεῖπνα καὶ ἐρρόντιζον περὶ τηρήσεως εὐκοσμίας. Ὑφισταμένοι αὐτῶν ἦσαν οἱ δυσκοφόροι ἦτοι μαθηταί, οἵτινες παρέθετον τὰ ἐδέσματα ὅπερ ὄφειλον νὰ πράττωσι κατὰ σειράν πάντες ἐναλλασσόμενοι καθ' ἑβδομάδα. Οἱ εἰσαγωγεῖς ἐπώπτεον τὰς σχολικὰς ἐργασίας. Ἐκάστη τάξις εἶχεν ἓνα εἰσαγωγέα· οἱ ἔξ' εἰσαγωγεῖς πάλιν εἶχον ἓνα προϊστάμενον, ὃ ὁποῖος ὄφειλε νὰ ἀναφέρει εἰς τὸν διδάσκαλον. Οὗτοι ὄφειλον νὰ παρατηρῶσι καὶ νὰ καταγγέλλωσι τιχοῦσαν ἀμέλειαν περὶ τὴν θείαν λειτουργίαν, τὰς σχολικὰς προσευχὰς καὶ τὰς ὄρας τῆς διδασκαλίας. Ὀλιγοῦραι πάσης φύσεως ἐπιμωροῦντο πολὺ ἀσθηρῶς Πᾶσαι αἱ ποιναὶ ἐξεβᾶλλοντο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ἢ τῆς διοικήσεως τοῦ σχολείου. Ἐκαστον δὴλα δὴ μῆνα ἐξέλεγεν ὁ Trotzen Dorf ἐκ τοῦ συνόλου τῶν μαθητῶν ἅνα ἓνα ὑπατον (consulem), δώδεκα συγκλητικούς (senatores) καὶ δύο τιμητὰς (censores). Ἡ μαθητικὴ αὐτῆ σύγ-

κλήτος συνήχρατο εις συναδρείας υπό την προεδρίαν του υπάτου εν ιδιαιτέρα αίθουση. Οι άλλοι μαθηταί, του Trotzendorf όντος εν μέσω αυτών, ήκροούντο. Η δικαστική δίωξις, την οποίαν ο Trotzendorf ή αυτός έπήγεν ή επί προσβολής των χρηστών ήθών άφηνε διά τινος μαθητού να έπαχθῆ, εκοινοποιείτο εις τον κατηγορούμενον πρό δικτά ήμερών. Ούτος ώφειλεν από ώρισμένης θέσεως να υπερασπίση έαυτόν ή να όμολογήση τό παράπτωμα αυτου και να αίτησεται συγγνώμην. Τουτο έπρεπε να γίνη εν καλώς (λατινιστί) συγτεταγμένω λόγω. Έάν ο λόγος είχε κακώς, ή απόφασις και επί μικροῦ παραπτώματος ήτο καταδικαστική. Ο υπάτος απήγγειλε την κρίσιν, ο Trotzendorf εξετέλει αυτήν ένδεικνύων άμα εν έμφαντική σοβαρότητι εις τον καταδικασθέντα την ένοχην αυτου, συχνά δε και έπηύξανε την ποιήν. . .» (*)

Έν τω συστήματι τούτω αναγνωρίζεται σαφώς «τό σύστημα των βοηθών» ήτοι τό γνωστόν μέτρον, καθ' ό μαθηταί τινες χρησιμοποιουῖνται ώς βοηθοί του διδασκάλου και καθόλου του σχολείου εις τό κυβερνητικόν, τό παιδονομικόν και τό διδακτικόν έργον αυτου. Τουτο δέν επενόησε βεβαίως οὔτε εφηήμοσε πρώτος ο Trotzendorf οὔτε άλλος τις των μέχρι της εποχής αυτου σχολικών ή παιδαγωγικών άνδρών. Όχι μόνον ή πρώτη άρχή, αλλά και ή συστηματικωτάτη και μακροτάτη γενομένη εφαρμογή αυτου απαντῶσιν εν τῆ αρχαία Κρήτη, μάλιστα δε εν τῆ αρχαία Σπάρτη. Εκεί οι παίδες από του 7ου έτους της ζωής αυτών, οτε την άγωγήν αυτών ανέλαμβάνεν εξ ολοκλήρου τό κράτος, κατετάσσοντο εις άγέλας ή βούας υποδιαιρουμένας εις ύλας, ών άμεσοι προϊστάμενοι και επιμεληταί (βοαγοί είτε βουαγοί και ύλαρχοί) ήσαν οι ικανώτατοι των πρεσβυτέρων νεανιών των καλουμένων εισρένων. Αλλά και παρά Ρωμαίους απαντῆ τό μέτρον, παραληφθέν βέβαια εκ των Έλλήνων, έτι δε κατά τον μέσον αιώνα και περαιτέρω, κατά τους χρόνους του Trotzendorf, καθ' οίς και πολλούς είχε ευρεί υποστηρικτάς εν τε τῆ θεωρία και τῆ πράξει εν οίς εξέχουσιν είχε θέσιν ο Johann Sturm (1507 - 1589). Ομως πρέπει να όμολογηθῆ, οτι οὔδεις μέχρι τότε είχε χρησιμο-

*) Schaefer εν W. Rein, Enzyklopädisches Handbuch d. Pädagogik, έκδ. β', τόμ. IX, σ. 235 έ.

ποιήσει αὐτὸ τοσοῦτον εὐρέως, τοσοῦτον ἀληθισμένως καὶ συνακολούθως καὶ τοσοῦτο πρωτοτύπως, ὅσον ὁ Trotzendorf. Διὸ καὶ ὡς πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ ἀναγνωρισθῇ εἰς αὐτὸν ἐξέχουσα θέσις ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Παιδαγωγικῆς (*).

Εἶναι προφανές, ὅτι καὶ διὰ τῆς ὁργανώσεως ταύτης ὁ Trotzendorf ἀπέβλεπεν εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἰδεώδους τῶν ἀνθρωπιστῶν, εἰς οὓς καὶ πραγματικῶς ἀνήκε (**). Οὕτως ἀποδεικνύεται καὶ ὡς πρὸς τοῦτο σχολικὸς ἀνὴρ συνακολούθως σκεπτόμενος καὶ ὁρῶν, παιδαγωγικὸς ἀξίος τοῦ ὀνόματος. Ὅμως πρέπει νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι, ὡς ὑπ' αὐτοῦ ἐφημερόθη τὸ μέτρον, ἠυρίσκετο πάντελῶς ξένον πρὸς τὸν περὶ τὸ σχολεῖον βιούμενον πραγματικὸν βίον (κοινωνικόν, κρατικόν κ.λ.), δὲν εἶχε συναφθῆ κατὰ τινα, καὶ δὴ κατὰ φυσικόν τινα τρόπον πρὸς αὐτόν, ἵνα εὐρίσκη στήριγμα ἐξ αὐτοῦ καὶ παράγῃ τὴν διαίθεσιν τῆς δράσεως ἐν αὐτῷ, ἔμνευε δὲ πάντοτε μετέωρός τις παιδαγωγικῆ προσπάθεια, ἐζητημένη μίμησις, παρωδία τις ξένης καὶ παλαιᾶς ζωῆς οὐδὲν κοινὸν ἐχούσης πρὸς τὴν περίξ πραγματι βιουμένην, πρὸς ἣν θὰ ἤθελε βέβαια παρασκευάζῃ τὸ σχολεῖον, παρωδία ζωῆς οὐδαμοῦ πλέον βιουμένης οὐδὲ ἐχούσης ἐλπίδα ἀναβιώσεως. Διὸ καὶ ἦτο προωρισμένον νὰ ζήσει, μόνον ἐφ' ὅσον ἐφαρμοζῶν αὐτὸ ἦτο ὁ Trotzendorf, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐπιτυχῆ κρίσιν τοῦ Μελάγχοθνος ἐγεννήθη διευθυντῆς σχολείου, ὅπως ὁ Σκιπίων ὁ Ἀφρικανὸς ἐγεννήθη στρατηλάτης.

Τὸ παράδειγμα τοῦ Trotzendorf ἐμμιμήθησαν βραδύτερον ζωηρῶς οἱ φιλικανθρωπισταί. Τοῦτο εἶναι εὐερεμήνευτον. Ὁ σεβασμὸς τῆς προσωπικότητος τοῦ τροφίμου, ὃν μέγιστον ἀξιοῦσιν οἱ φιλικανθρωπισταί, ἴσως δι' οὐδενὸς ἄλλου παιδαγωγικοῦ μέτρον δύναται νὰ ἀποδειχθῇ καὶ νὰ καλλιεργηθῇ ὅσον διὰ τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως.

*) Βλ. Ἡ σ ὕ χ. ἐν λέξ. βουάγορ.—Ξ ε ν ο φ. Λακεδ. Πολιτ. 2, 4—Π λ ο υ τ ᾶ ρ. Λυκοθρ. 16, 17.—D a r e n b e r g - S a g g i o, Diction. des antiq. ἐν λέξ. ἀγέλη.—P a u l y - W i s s o n a, Real-Lex. ἐν λέξ. βοαγὸς καὶ ἔλαι.—B o e c k h, CIG I, c 89 καὶ 612.—S t. T i e g s - B i s e n h o f e r παρὰ W. Rein, ἐν. ἀν., τόμ. IV, σ. 204.

**) Πρβλ. T h e o b a l d Z i e g l e r, Geschichte d. Pädagogik, δ' ἔκδ., σ. 97.

Πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἀξιώματος τῆς ἀδενεργίας, οὕτινος θερμότεροι ὑποστηρικταί εἶναι πάντες οἱ φιλανθρωπισταί, παρέχεται ἐπίσης ἔδαφος καὶ ὄροι εὐμενέστατοι ἐν αὐτῇ. Πρὸς πραγμάτων τοῦ θεμελιώδους παιδαγωγικοῦ ἰδεώδους τῆς σχολῆς ταύτης, ὅπερ τοῦλάχιστον κατὰ τὸν κύριον θεμελιωτὴν καὶ ἐκπρόσωπον αὐτῆς Johann Bernhard Basedow (1723-1790) εἶναι ἡ προπαρασκευὴ τῶν παιδῶν πρὸς κοινωφελῆ, πατριωτικὸν καὶ εὐδαιμόνα βίον (*), εἶναι προφανῶς τὸ μέτρον τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως ὠφελιμώτατον.

Ὅμως αἱ περὶ ἐφαρμογῆς αὐτοῦ γνώμαι δὲν ὑπῆρξαν παντελῶς αἱ αὐταὶ παρὰ πᾶσι τοῖς θιασώταις τῆς σχολῆς ταύτης. Τὴν μεγίστην ἐλευθεριότητα εὐρίσκομεν παρὰ τῷ Karl Friedrich Bahrdt (1741-1792), θέλοντι ἐν τῷ σχολείῳ πλήρη δημοκρατίαν, ἐν ἧ ὁ μαθητὴς θὰ ἔχη ἴσον καὶ ὁ διδάσκαλος τὸ δικαίωμα τοῦ λόγου, τῆς ψήφου καὶ τῆς ἀντιρρήσεως, αἱ σχολικαὶ δὲ διατάξεις θὰ ὀρίζονται τῇ συνεννοήσει διδασκάλου καὶ μαθητῶν (**).

Ἄτυχῶς διὰ τοιαύτας πρὸς πᾶσαν ἀκρότητα σκέψεως καὶ ἐνεργείας τάσεις τῶν φιλανθρωπιστῶν, ὀφειλομένας εἰς κακὴν ἐκτίμησιν τῆς φυσικότητος καὶ τῆς φυσικῆς ἀγωγῆς, ἦν οὗτοι ἤθελον νὰ πραγματοποιῶσι, τὸ μέτρον τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως παρεγνωρίσθη, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα ὀρθὰ τὴν βάσιν μέτρα αὐτῶν, ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν ἄλλων παιδαγωγικῶν κατευθύνσεων, καὶ μὴ εὐρὸν μιμητὰς ἐλησμονήθη μετ' οὐ πολὺ. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ παρέμεινε, ἐπὶ μακρὸν δὲ καὶ εὐρέως διαδεδομένον, τοῦτο ἦτο μόνον ἡ χοῆσις τῶν βοηθῶν, ἐν σχολείοις τοῦλάχιστον ἅτινα εἶχον μέγα πλῆθος μαθητῶν.

*) Βλ. J. B. Basedow, Das Methodenbuch für Väter und Mütter der Familien und Völker.—Πρὸς Τ. H. Ziegler, ἐν. ἀν., σ. 235.

***) Βλ. A. Rude, Die Neue Schule und ihre Unterrichtslehre., α' τόμ., δ' ἔκδ., σ. 91.

Γ' Ἡ κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἐμφάνις καὶ χρήσις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως.

α' Ἐν Ἀμερικῇ.

Ἡ κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἐμφάνις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως ὀφείλεται εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας τῆς Β. Ἀμερικῆς. Εἶναι ἄξιον μνείας, ὅτι καὶ ἐνταῦθα τὴν πρώτην ἀφορμὴν πρὸς τοῦτο ἔδωκεν ἡ ἀνάγκη τῆς χρήσεως βοηθῶν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀγωγῆς ἐξ αὐτῶν τῶν παιδευομένων λαμβανομένων. Ἐν Ν. Ὑόρκῃ δὴλα δὴ τῷ 1894 ὁ διευθυντὴς ἰδρύματος φροντιστικοῦ ἀγυιοπαίδων, συντηρουμένου ὑπὸ ὀργανώσεως φιλανθρωπικῆς, William R. George εὗρεθεις ἐν ἀδυναμίᾳ νὰ ἔχη ἀναπληρωτὴν ἀσθενοῦντος παιδαγωγοῦ, ἀνεκοίνωσε τοῦτο εἰς τοὺς τροφίμους καὶ προσέκαλεσε συζήτησιν μετ' αὐτῶν. Οὗτοι προέτειναν, ὅπως ἡ ἐπίβλεψις ἀνατεθῆ εἰς ἓνα ἐξ αὐτῶν, καὶ δὴ εἰς μείρακα, ὅστις μέχρι τότε δὲν εἶχεν ἀποδειχθῆ φίλος τῆς τάξεως. Τὴν πρότασιν ἐφήρμοσεν ἀμέσως ὁ George. Τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε τοσοῦτον ἱκανοποιητικόν, ὥστε τὸ μέτρον νὰ ἐκλέγωσιν οἱ μαθηταὶ τοὺς ἡγουμένους αὐτῶν παρέμεινε πλέον θεσμὸς μόνιμος τοῦ ἰδρύματος. Ὡς τοιοῦτο δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐξελεγχθῆ ἔτι δημοκρατικώτερον καὶ νὰ χρησιμοποιηθῆ καὶ ἐν ἄλλοις ἰδρύμασι ὁμοίου σκοποῦ. Οὕτω προέκυψεν ἐν Η. Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς ὅ τι καλεῖται George Junior Republic, ἣτις εἶναι ἡ πρώτη πραγματοποιήσασα τὴν σκέψιν νὰ ἀφήνωνται τὰ παιδιά, ὅπως τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν καθορίζωσι, δικάζωσι καὶ τιμωρῶσι διὰ δικαστηρίου ὑπ' αὐτῶν ἐγκαθισταμένον.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1897, τρία μόνον ἔτη ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμφάνισεως αὐτῆς, ἡ μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις ἀρχεται εἰσαγομένη γοργῶς καὶ εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα, τοῦ Wilson Gill πρόξενου εἰσαγαγόντος αὐτὴν εἰς κρατικὸν διδασκαλεῖον, ἐν συνεχείᾳ δὲ γενομένου κυριωτάτου παράγοντος τῆς διαδόσεως, τῆς στερεώσεως καὶ τῆς συστηματοποίησεως αὐτῆς. Ἐκαστον σχολεῖον ὀργανοῦται κατὰ τὸν καταστατικὸν χάρτην τῶν πόλεων τῶν Η. Π. τῆς

Β. Ἀμερικῆς εἰς αὐτοκυβέρνητον δημοκρατικὴν πόλιν, διαιρουμένην εἰς τμήματα καὶ ἔχουσαν ἐκλογεῖς, νομοθετικὸν σῶμα, διοικητικὰς ἀρχὰς καὶ ἀνώτατον ἄρχοντα. Τὰ τμήματα αὐτῆς εἶναι αἱ διάφοροι τάξεις τοῦ σχολείου· ἐκλογεῖς οἱ μαθηταί, ἐξαιρουμένων τῶν νεωτάτων, ἐκλέγοντες ἐν εἰδικαῖς συνελεύσεσι τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν καὶ τὰς διοικητικὰς ἀρχὰς· τὸ νομοθετικὸν σῶμα, ἔργον ἔχον τὸν ὄρισμὸν τῶν σχολικῶν νόμων καὶ κανόνων, ἀποτελοῦσι μαθηταί, λαμβανόμενοι ἐξ ἐκάστης τάξεως ἀνὰ δύο, καὶ διδάσκαλοι· τὰς διοικητικὰς ἀρχὰς συναποτελοῦσιν ὁ δήμαρχος καὶ οἱ ἄλλοι ὑπάλληλοι ἦτοι ὁ γραμματεὺς, ὁ ταμίας, ὁ ὑγειονομικὸς ἐπιθεωρητὴς καὶ εἴ τις ἄλλος, ἔργον ἔχοντες νὰ φροντίζωσιν ἐν τῇ ἁρμοδιότητι αὐτῶν ἕκαστος περὶ τῆς τάξεως, τῆς καθαρείτητος, τῆς ἡσυχίας, τῆς ἀκριβείας ἐν τῇ ὅλῃ σχολικῇ ἐργασίᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ σχολικῇ ζωῇ κ.τ.τ., συνεννοούμενοι μετὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σχολείου, ὁ ὁποῖος εἶναι καὶ ὁ ἀνώτατος ἄρχων.

Ἐν συνελεύσεσι τῶν μαθητῶν, πολιτῶν τῆς τοιοῦτοτρόπως οργανουμένης πόλεως, γίνονται συζητήσεις ἐπὶ παρατηρηθεισῶν δυσχερειῶν, ὑποβάλλονται ἀναφοραί, ἐκφράζονται παράπονα, διατυπῶνται κατηγορίαι κ.λ. Δικαστήριον ἀποτελούμενον ἐκ διδασκάλων καὶ μαθητῶν δικάζει τὰ παραπτώματα καὶ ὀρίζει τὰς ποινὰς, ὧν διακρίνονται πολλαὶ βαθμίδες ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς μέχρι τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐκ τοῦ σώματος τῶν πολιτῶν. Ὁ διευθυντὴς τοῦ σχολείου ὡς ὁ ἀνώτατος ἄρχων ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ἀρνησικυρίας παντὸς μέτρου ἢ ἀποφάσεως οἷου δήποτε ὑπαλλήλου καὶ καθόλου οἷας δήποτε διοικητικῆς ἀρχῆς. (*)

«Τὴν θεμελιώδη σκέψιν τῆς νέας μεθόδου θὰ ἐννοήσῃ τις ἄριστα», λέγει ὁ Fr. W. Foerster (ἐν. ἀν., σ. 253), «ἐάν ἀκούσῃ, τί περὶ αὐτῆς λέγει ὁ κύριος θεμελιωτὴς αὐτῆς, ὁ Willson Gill, καὶ τίς αἰτία ἐκίνησε τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὁ ὁποῖος ἀρχικῶς ὑπῆρξεν εὐδόκιμος ἐπιχειρηματίας, νὰ θυσιάσῃ ὀλόκληρον τὸν καιρὸν καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀναμορφωτικὴν ταύτην κίνησιν.

*) Πρὸβλ. A. R u d e, ἐν. ἀν., σ. 91 ἐ.—P. B a r t h, Geschichte d. Erziehung, β' ἐκδ., σ. 626, 691 κ. ἀ.—T o i s c h e r - H e r g e t, Geschichte d. Pädagogik, σ. 216.—F r. W. F o e r s t e r, Schule und Character, ιδ' ἐκδ., σ. 259.

Ὁ Mr Gill θεωρεῖ τὴν σχολικὴν πόλιν ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν φάρμακον κατὰ τῆς πολιτικῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς πολιτικῆς διαφθορᾶς ἐν τῇ Ἀμερικανικῇ δημοκρατίᾳ. Βλέπει ἐν τῷ ἀπολυταρχικῷ χαρακτῆρι τῆς μέχρι τοῦδε σχολικῆς διοικήσεως οὐσιώδη αἰτίαν τῆς ἐλλείψεως πολιτικῆς ἀγωγῆς παρὰ τοῖς μεμορφωμένοις, πρὸ παντὸς δὲ ἐλλείψεως συναισθηματος εὐθύνης ὡς πρὸς τὴν διαφθορὰν τοῦ δημοσίου βίου. Ἐφ' ἃσον ὁ διδάσκαλος εἶναι μονάρχης, μένει εἰς τὸν καθ' ἕκαστον μαθητὴν παντελῶς ἀδιάφορος πᾶσα ὑποτιθεμένη παρανομία ἐκ τῶν συμμαθητῶν αὐτοῦ— ἂν ὁμως ἐπιτρέπεται εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν μέγα μέρος τῆς διατηρήσεως τῆς εὐταξίας, ἐγείρεται τότε ἐν αὐτῷ ζῶηδόν διαφέρον περὶ ὑβρίστης τελειώσεως ταύτης καὶ ὁ διδάσκαλος ἔχει τὴν εὐκαιρίαν λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον ὑπουργημάτων τῆς αὐτοκυβερνήσεως νὰ καταθέσῃ εἰς τὰς νεαρὰς ψυχὰς ἀνωτέραν ἀντίληψιν περὶ δημοσίων ἀξιωματῶν καὶ εὐθυνῶν. Οὐχὶ ἀφηρημένον κήρυγμα περὶ εὐθύνης, ἀλλ' ἀσκησις ἐν τῇ πραγματικῇ εὐθύνῃ εἶναι ὁ ἰσχυρότατος παράγων ἀγωγῆς. Ὁ Gill τονίζει ἐπίσης δικαίως, ὅτι τὸ «δεσποτικὸν σύστημα», ὅπερ βεβαίως τὴν αὐστηροτάτην πειθαρχίαν ἐπιδιώκει, ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ἀποτυγχάνει τὰ μέγιστα, διότι μόνον ἐξωτερικῆς ὑποταγῆς δύναται νὰ ἐπιτύχῃ. «Οἱ παῖδες ἡμῶν μανθάνουσι καθ' ἑκάστην τὰς μεγάλας λέξεις τῆς ἐλευθερίας, καὶ ὁμως ἀσκοῦνται συγχρόνως νὰ σκέπτονται καὶ νὰ πράττωσιν ὡς ὑπήκοοι τυράννου. Διὸ καὶ ὑπάρχει σχεδὸν ἐν πανεὶ σχολείῳ ὑπορρέον ῥεῦμα κρυφίας ἀντιστάσεως. Αἱ διαφθεύουσαι ἔξεις καὶ παραμορφώσεις τοῦ χαρακτῆρος, αἵτινες ἐν μακροῖς ἔτεσι διὰ τοιαύτης ἐξωτερικῆς ὑποταγῆς εἶναι πεπορισμένοι, εἶναι τοσοῦτον ἰσχυραί, ὥστε μόνον ὀλίγοι δύνανται νὰ ἀπαλλαγῶσιν αὐτῶν ὀλοσχερῶς».

Ὅτι πρὸς τοιοῦτους σκοποὺς δύναται νὰ βοηθήσῃ κατάλληλός τις ὀργάνωσις καὶ ὑπὸ εὐμενεῖς ὄρους γινομένη καλὴ χοῆσις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἔχομεν ἤδη εἰπεῖ (ἀν. ἐν σ. 3 ἑ.), εἶναι δὲ ἄλλως εὐνόητον. Ὅμως βλέπομεν ἐξ ἴσου εὐνόητον, ὅτι ἢ κατ' Ἀμερικανικὸν πρότυπον ρύθμισις καὶ ἐφαρμογὴ αὐτῆς μόνον ἀκρας δημοκρατικῆς βιοθεωρίας δύναται νὰ εἶναι προῖόν, ὅτι πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ στερέωσιν ἀληθοῦς δημοκρατικοῦ βίου δύναται νὰ ἀποβλέπη καὶ ὅτι μόνον παρὰ λαῶ ἀληθῆ καὶ πλήρη

δημοκρατικὸν βίον βιοῦντι δύναται νὰ στερεωθῆ, νὰ διαδοθῆ καὶ νὰ εὐδοximῆσῃ ὡς μέτρον σχολικοῦ βίου. Ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Gill εὐρίσκειται πρὸ πολλοῦ εὐρέως διαδεδομένον καὶ παραμένει ἐν χρήσει ὡς θεσμὸς σχολικῆς ἀγωγῆς. Ἄν εἶναι ἀληθεῖς αἱ πολλαχόθεν ἐρχόμεναι πληροφορίαι, ὅτι ἐν αὐτῇ μόνον ὡς ἐπιτυχῆς καὶ ὠφέλιμος ἀναγνωρίζεται καὶ εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ μέτρου, τότε θὰ πρέπει νὰ συμπερανθῆ τὸ μὲν, ὅτι παρεσκευασμένον ἐπαρκῶς ὑπὸ ἐποψίν παιδαγωγικὴν καὶ συνετὸν καὶ πρακτικῶς ἱκανὸν εἶναι τὸ διδασκαλικὸν σῶμα τῆς χώρας ταύτης, τὸ δέ, ὅτι τοιαύτης δημοκρατικότητος σχολικοῦ βίου ὑπόκειται βάσις καὶ πρότυπον καὶ ζωοδότης ἀνάλογος πραγματικὸς βίος καὶ περὶ βίου ἀντίληψις τῶν πολιτῶν, ὅτι ἡ πίστις τούτων εἰς τὸ δημοκρατικὸν ἴδεώδες βίου καὶ ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἀναγνώρισις καὶ ἀσκησις τῶν σχετικῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων τοῦ πολίτου εἶναι πολὺ ζωηρὰ καὶ εἰς πάντα προφανῆς.

Ἄλλὰ καὶ εἰδικώτερόν τι συμπέρασμα παρίσταται ἐπιβεβλημένον· ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ πολὺς σεβασμὸς πρέπει νὰ ἀποδίδηται εἰς τὴν προσωπικότητα τοῦ παιδὸς καὶ ὅτι δικαιώματά τινα, ὧσεὶ φυσικά, πρέπει νὰ ἀναγνωρίζωνται καὶ εἰς τοὺς παῖδας, τὰ ὅποια δὲν ἔχει δικαίωμα τὸ κράτος ἢ ἄλλη θοργάνωσις ἢ ὑπηρεσία ἢ ἰσχυρότερον ἄτομον νὰ παραβιάζῃ.

Πῶς τοιαύτη ἀντίληψις ἐγεννήθη καὶ ἀνεπτύχθη ἐν ταῖς Η. Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς, δὲν θὰ θαυμάσῃ τις ἔχων ὑπ' ὄψει τὴν ἠθικὴν καὶ παιδαγωγικὴν θεωρίαν καὶ πράξιν τῶν Ἀγγλων, ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς διανοήσεως καὶ τοῦ πρακτικοῦ βίου τῶν ὁποίων ἐκινήθη καὶ ἐξελίχθη ὁ ὅλος πνευματικὸς καὶ πρακτικὸς βίος τῶν ἀποίκων αὐτῶν, μάλιστα δὲ τῶν τῆς Β. Ἀμερικῆς. Ἄς ἀναμνήσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι ὁλόκληρος ἡ πολιτικὴ, ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ παιδαγωγικὴ θεωρία τοῦ John Locke (1632-1704), θεμελιώδη ὡς πρὸς ταῦτα κατέχοντος θέσιν ἐν τῇ Ἀγγλικῇ διανοήσει, βάσιν κυρίαν ἔχουσι τὸ θεμελιώδες ἀξίωμα αὐτοῦ, ὅτι τὸ ἄτομον ἔχει φυσικὸν δικαίωμα ζωῆς, ἐλευθερίας καὶ ἰδιοκτησίας. «Φύσει ἀγαπῶμεν», λέγει ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Σκέψεις περὶ ἀγωγῆς» (Some Thoughts concerning Education, 1693), «ἀπὸ τοῦ λίνου τὴν ἐλευθερίαν καὶ διὰ τοῦτο πρὸς πολλὰ δι' οὐδένα ἄλλον λόγον συναισθανόμεθα ἀποστροφὴν ἢ διότι ἐπιβάλλονται εἰς ἡμᾶς»,

οὕτω δὲ κρίνει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλλωμεν τι εἰς τοὺς παῖδας, ἂν θέλωμεν νὰ ἐκτελῶσιν αὐτὸ εὐχαρίστως, ὅτι πρέπει νὰ παρέχωμεν εἰς αὐτοὺς τὴν δικαιολογίαν παντὸς πράγματος καὶ νὰ ἀρχίζωμεν ὅσον ὅλον τε ἐνωρίτητα νὰ λεπτολογῶμεν μετ' αὐτῶν ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ὅσον ἡ ἱκανότης καὶ ἀντιληπτικὴ δύναμις αὐτῶν ἐπιτρέπει, διότι, ὅσον ἐνωρίτερον θὰ ἀρχίσωμεν νὰ μεταχειριζόμεθα ὡς ἄνδρα τὸν παῖδα, τόσον ἐνωρίτερον οὗτος θὰ ἀποβῆ ἄνηρ, ὅτι τιμωρίας πρέπει νὰ χρησιμοποιῶμεν μόνον τὰς ἀποτέμνας τοῦ συναισθήματος τῆς τιμῆς τοῦ τροφίμου. Εἰδικώτερον πρέπει νὰ μνημονευθῆ, ὅτι ἡ ὅλη παιδαγωγικὴ τοῦ Locke κατὰ τὴν ἐπιτυχεστάτην κρίσιν Th. Ziegler (ἐν. ἄν., σ. 218) «ὁμοφωνεῖ πρὸς τὰς ἀρίστας καὶ χαριεστάτας γραμμὰς τοῦ Ἀγγλικοῦ λαϊκοῦ χαρακτηῆρος, ὅπως καὶ τὰνάπαλιν αὕτη ἔχει συντελέσει τὸ ἐφ' ἑαυτῇ εἰς τὴν ἐξέλιξιν καὶ διαμόρφωσιν αὐτῶν. Τὸ ἀτομικῶς ἐλευθερον καὶ ἀσφαλές, τὸ εἰλικρινές καὶ φυσικόν, τὸ φρόνιμον καὶ ὑγιές, τὸ πρακτικόν καὶ νηφάλιον, τὸ ἀνδρικόν καὶ περὶ τὰ ἥθη αὐστηρόν, ταῦτα ἦσαν αἱ ἀγαθαὶ πλευραὶ, τὰς ὁποίας ὁ Locke ἐπίστευσεν ὅτι ἀνεγνώρισεν ἐν τῷ Ἀγγλικῷ λαϊκῷ χαρακτηῆρι καὶ τὰς ὁποίας διὰ τοῦτο διὰ τῶν παιδαγωγικῶν αὐτοῦ ἀξιωματίων ἐσπούδασεν ἐν τῷ Ἀγγλῷ Gentleman περαιτέρω νὰ φυτεύσῃ καὶ νὰ ἐξέλξη». — Ὅτι μέτρα παιδαγωγικά, ὅλον ἢ κατὰ τὸ Ἀμερικανικὸν πρότυπον μαθητικῆ αὐτοδιοικήσεως, εἶναι σύμφωνα πρὸς τὰς ἀγαθὰς ταύτας πλευράς τοῦ Ἀγγλικοῦ λαϊκοῦ χαρακτηῆρος ἢ ὅτι τοιαῦτα μέτρα χρησιμοποιούμενα εἰς τὴν ἀγωγήν ἔχοντες τοιοῦτον χαρακτηῆρα θὰ εἶναι εὐπρόσδεκτα παρ' αὐτῷ καὶ ἐπωφελῆ εἰς τὴν περαιτέρω φυσικὴν καὶ ὑγιᾶ ἐξέλιξιν αὐτοῦ, εἶναι, ὑποθέτομεν, αὐτονόητον καὶ ἀναντίρρητον.

Ἄλλ' ἂς διασαφήσωμεν ἔτι κάλλιον καὶ πληρέστερον τὸ ζήτημα. Ἐν τῇ ἐξελίξει καὶ πρὸς μόρφωσιν τοῦ Ἀγγλικοῦ λαϊκοῦ χαρακτηῆρος σπουδαίαν, ὡς γνωστόν, ῥοπήν ἔσχεν ἡ ἐπίδρασις τοῦ συναισθήματος τῆς αὐτοτιμῆς, τοῦ ὁποίου καὶ ἡ μυσγίστη εἶναι ἀνεγνωρισμένη ἡ ἀξία ἐν τῇ ὅλῃ Ἀγγλικῇ ἠθικῇ θεωρίᾳ καὶ πράξει. Ὡς χαρακτηρηστικῶς συνοψίζει ὁ Paul Barth (ἐν. ἄν. σ. 626), ὁ Adam Schmith «ἐδίδαξεν, ὅτι ἐν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ ἀναπτύσσεται ἐν καλλίτερον εἶναι αὐτοῦ, εἰς «δικαστή», εἰς «οὐδέτερος θεατής», εἰς «ἰδεώδης ἄνθρωπος ἐν τῷ στέρνῳ», οὕτως ὥστε

αυτεπιδοκιμασία και αυτοκατάκρισις αποτελεί την τελευταίαν ηθικὴν διαγνώμην. Ὁ J. St. Mill ἐπέμψατο σφοδρῶς τοῦ J. Bentham, ὅτι ἡ λέξις αυτοσεβασμὸς (self-respect) οὐδέποτε ἐμφανίζεται ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ. Ἄγγλος κοινωνιολόγος, ὁ J. S. Mackenzie, ὡς περιεχόμενον τῆς ἱστορίας εὕρισκει τὴν ἐπίδοσιν τῆς αυτοσυνειδήσεως και ὡς σκοπὸν αὐτῆς κατάστασιν, ἐν ἧ ἕκαστος εἶναι ἱκανὸς πρὸς αυτοπραγμάτωσιν (self-realisation) δι' αυτοσεβασμοῦ (self-reverence), αυτογνώσεως (self-knowledge) και αυτοκυριαρχίας (self-control). Ἀμφότερα, πολιτικὴ θεωρία και ἠθικὴ, ἤγαγον εἰς τελείωσιν τὴν Ἀγγλικὴν αυτοκυβέρνησιν, ἐτήρησαν εἰς ἀπόστασιν τινὰ τὸ Κράτος ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ πολίτου». — Εἶναι τι ἀληθῶς σπουδαιότατον και πλείστων διδασκτικὸν ἢ ἐνότης τοῦ Ἀγγλικοῦ πρακτικοῦ βίου, ἀτομικοῦ, κοινωνικοῦ και πολιτικοῦ, και τῆς Ἀγγλικῆς περὶ τούτων ἐπιστημονικῆς θεωρίας και σκέψεως ὅλη ἡ περὶ βίου θεωρία και σκέψις τῶν Ἀγγλων φιλοσόφων παρίσταται εἰς τὸν μελετητὴν ὡς φυσικὸν ἔργον τοῦ ὅλου ἄλλου βίου τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ.

Τὸ ἐνταῦθα ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἡμῶν ἰδιαιτέρως σπουδαῖον εἶναι, ὅτι τοῦ ὅλου βίου τούτου συνέχειαν, ἀκριβέστερον εἰπεῖν εἰδικὴν τινὰ ἐκδήλωσιν αὐτοῦ και τῆς περὶ βίου ἐπιστημονικῆς θεωρίας και σκέψεως, ἀποτελεῖ και ἡ ὅλη Ἀγγλικὴ παιδαγωγικὴ θεωρία και πράξις. Αυτοσυνειδήσις, αυτοσεβασμὸς, αὐτοτιμὴ, αὐτέλεγχος, αυτοκυριαρχία, αυτοπραγμάτωσις και εἴ τι τοιοῦτο ἀποτελοῦσι στοιχεῖα και προϋποθέσεις, ἂν μὴ τὴν οὐσίαν αὐτὴν τοῦ ἀληθινοῦ χαρακτηῆρος, εἰς πράγματωσιν τοῦ ὁποίου και ἀποβλέπει κυρίως ἡ ὅλη Ἀγγλικὴ θεωρία και πράξις. Ἐς μνημονευθῆ ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι ὁ περίφημος Ἀγγλος παιδαγωγικὸς Tomas Arnold, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι ἀρρηκτως συνδεδεμένον μετὰ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκπαιδευτικῆς μεταρρυθμίσεως, ὡς κυριώτατον σκοπὸν τοῦ σχολείου θεωρεῖ τὴν μόρφωσιν χαρακτηῆρος, προχωρῶν μέχρι τοσούτου, ὥστε ἀπαιτεῖ, ἵνα «ἡ ὅλη πνευματικὴ ἐργασία διέπηται ὑπὸ ἠθικῶν δυνάμεων», ἵνα «ἕκαστον ποριζόμενον ἀγαθὸν ἔθος, ἐκάστη ὑπερνίκησις τοῦ βίου τῆς ὁρμῆς και τῶν παθῶν βοηθῆ εἰς τὸ νὰ τίθεται ἐμποδῶν ἐμπό-

διδόν τι τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς καθαρότητος τῆς νοητικῆς λειτουργίας» (*).

Τέλος ἀναμνηστέον εἶναι, ὅτι τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ προϋποθέσεις, ἢ καὶ ἡ οὐσία αὐτῆ τοῦ ἀληθινοῦ χαρακτῆρος, εἰς ὃν κατὰ τὰ εἰρημένα ἀποβλέπει ἡ ὅλη Ἀγγλικὴ παιδαγωγικὴ θεωρία καὶ πράξεις, ἦτοι ἡ αὐτοσυνείδησις, ὁ αὐτασεβασμὸς, ὁ αὐτέλεγχος, ἡ αὐτοκυριαρχία κ.τ.τ., αἴτια κατὰ τὰ ἐπίσης εἰρημένα εἶναι καὶ κυριώδεις προϋποθέσεις τῆς ὑπάρξεως, τῆς διατηρήσεως καὶ τῆς εὐδοκιμήσεως τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν σχολείῳ, ἐν ταῦτῳ δὲ καὶ ἐκ τῶν κυρίων σκοπῶν αὐτῆς, ἐκ τῶν πρώτων προϋποθέσεων αὐτῶν ἔχουσιν ἀληθῆ σωματικὴν καὶ ψυχικὴν ὑγίειαν, δῆλα δὴ ὄξικῶς καὶ ἀληθῆ καὶ ἀγνὸν φίλαθλον βίον—ὅτι δὲ τοιοῦτον βίον ἀπὸ μακροῦ καὶ ζωηρῶς ζῆ ὁ Ἀγγλικὸς λαός, οὐχ ἦττον δὲ καὶ ὁ τῶν Η. Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς. Οὕτω καὶ ἄκων ἄγεται τις εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀπλή σύμπτωσης, ὅτι ὁ δοὺς τὴν πρώτην ὠθησιν πρὸς μαθητικὴν αὐτοδιοίκησιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ὁ W. R. George, εἶχεν ὑπάρξει καὶ πυγμάχος δεινός (**).

Διὰ πάντας τοὺς ἀνωτέρω λόγους οὐδαμῶς θὰ εἶναι ἄτοπος ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι ἐν ταῖς Η. Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς, ἐνθα, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἀνεμνήσθη, ὁ ὅλος πραγματικὸς καὶ πνευματικὸς βίος, ἐν τῷ ὁποίῳ καὶ ἡ ὅλη πνευματικὴ καὶ σωματικὴ ἀγωγή, ἐκινήθη καὶ κινεῖται κατὰ τὴν γραμμὴν τοῦ Ἀγγλικοῦ βίου καθόλου, ἀπηλλαγμένους μάλιστα τῶν δεσμῶν καὶ τοῦ βάρους τῆς παραδόσεως καὶ τῆς συνεχείας τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ ἄλλου, τοῦ ἐκ τῶν τοπικῶν ἢ ἄλλων ὄρων ἐξηρημένου βίου τῆς μητροπόλεως, ἐγεννήθη αὐτόματος καὶ ἐστερεώθη ὀργανουμένη κατὰ τὸν ὅλον περίεξ ὑπάρχοντα κοινωνικόν, πολιτειακόν καὶ πολιτικόν βίον ἢ μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις ἐν τῷ σχολείῳ. Ἡμεῖς τοῦλάχιστον εὐρίσκομεν, ὅτι ἀποτελεῖ ἀπλούστατα φυσικὸν γέννημα, ἀπόφυσίν τινα εἴτε ἀποβλάστησιν τοῦ ἐκεῖ ὑπάρχοντος καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς ἐξελισσομένου ὅλου περίεξ βίου, διὰ τοῦτο δὲ καὶ μέσον ἐπιτηδειότατον εἰς τὴν διατήρησιν, βελτίωσιν καὶ στερέωσιν τοῦ βίου τού-

* Βλ. Fritsch, Th. Arnold, London 1905.—Πρὸβλ. Fr. W. Foerster, ἐν. ἀν., σ. 5. —

** Βλ. καὶ P. Barth, ἐν. ἀν., σ. 691.

του, εάν βέβαια εκ του υγιούς αυτού τρέφεται και κατά τούτο θυθμίζεται και χρησιμοποιείται. Και γενικώτερον ως φυσικόν προϊόν του βίου τούτου ευρίσκομεν τὸ ὄλον σχολεῖον τῶν Η. Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς, εάν αἱ ἀντιλήψεις, οἱ σκοποὶ καὶ αἱ τάσεις αὐτοῦ εἶναι οἷα ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀνωτάτων ἐκεῖ ἐκπαιδευτικῶν ὑπαλλήλων W. T. Harris ἐμφανίζονται. «Τὸ Ἀμερικανικὸν σχολεῖον, λέγει οὗτος, ἐδράζεται ἐπὶ τῆς σκέψεως, ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀγωγή εἶναι σπουδαιότερα τῆς διανοητικῆς . . . Αὐτοκυβέρνησις, ἡ βία τῶν ἡμετέρων πολιτικῶν θεσμῶν, ὀφείλει νὰ γίνηται ἐπίσης ἡ βία τῶν ἡμετέρων ἀτομικοῦ βίου.— Αὐτοδιοίκησις καὶ αὐτοκυριαρχία ὁμοῦ δὲν εἶναι δῶρα εὐτυχούς χρονικῆς στιγμῆς— ἐξαρτῶνται ἐξ ἐθισμού, ὅστις εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μακρᾶς καὶ σκληρᾶς πάλης κατ' ἐπιθυμιῶν καὶ παθῶν . . . Τὸ καταστῆσαι τὸν μαθητὴν αὐτεξούσιον, τὸ ἀναγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὴν αὐτοκυβέρνησιν, ἡ σταθερὰ αὐτῆ προαίρεσις ὀφείλει νὰ κατέχη τὴν ἀγωγὴν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους».

Τὸ Ἀμερικανικὸν σχολεῖον, λέγομεν ἡμεῖς, ἀπλούστατα συνάπτεται πρὸς τὸν ὄλον Ἀμερικανικὸν βίον. Οὕτως ἡ ἐκεῖ μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις εἶναι ἀπλῶς μία τῶν πολλῶν μικρῶν λεπτομερειῶν τῆς ὅλης γραμμῆς τοῦ βίου τούτου.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω δὲν ἐννοοῦμεν καὶ ὅτι οὐδεὶς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὑπάρχει μὴ ἀναγνωρίζων, ὅτι καὶ μεγάλα κακὰ δύνανται νὰ προέλθωσιν ἐξ ἀστόχου ἢ ἀσυνέτου ἢ ἀκαίρου χρήσεως τοῦ μέτρου, ἢ μὴ ἔχων καὶ μεγάλας ἐπιφυλάξεις ὡς πρὸς τὴν ὠφελιμότητα αὐτοῦ. Ἀναφέρομεν π. χ., ὅτι ὁ ἐκ τῶν ἠγουμένων ἐκεῖ τῆς παιδαγωγικῆς σκέψεως καὶ ἐνεργείας Stanley Hall, καίτοι ἀναγνωρίζει, ὅτι ὁ αὐτοσεβασμὸς εἶναι ἐκ τῶν ἰσχυροτάτων μέσων τῆς ἀγωγῆς, ὁμοῦ φοβεῖται, ὅτι ἡ ὑπέρμετρος χρῆσις τῆς αὐτοκυβερνήσεως, πρὶν ἀναπτυχθῆ ἡ νόησις τοῦ παιδός, ὥστε οὗτος νὰ κατανοῇ, τί ἀπαιτεῖται ἐξ αὐτοῦ, δύναται νὰ ἀμβλύνη τὸ ὑγιὲς καὶ φυσικὸν ἔνστικτον τοῦ εὐπειθεῖν εἰς τὸ ἀξίωμα, νὰ εὐνοήσῃ δὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τάσεως τῆς μικροπρεποῦς λεπτολογίας (*).

*) Bl. Stanley Hall, Educational Problems.—Πρὸβλ. F. Barth, ἐν. ἀν., σ. 626.—Fr. W. Foerster, ἐν. ἀν., σ. 172.

β' Ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ.

Ἐν Εὐρώπῃ ἡ χρῆσις τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως ἀπαντᾷ πολλαχῶς περιορισμένη. Τὸ φαινόμενον εἶναι εὐερεμήνεντον. Ἐν τῇ ἡπειρῷ ταύτῃ κρατεῖ συντηρητικότης ἐν τῷ βίῳ καὶ τῇ βιοθεωρίᾳ, δημοκρατικότης πλήρης καὶ ἀληθινῇ ἐν τῷ πολιτικῷ ἰδίᾳ βίῳ, ὃ ὁποῖος καὶ ἀποτελεῖ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν βουλευτικὴν πλευρὰν τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ βίου, δὲν ἔχει μέχρι σήμερον ὑπάρξει. Λόγοι τούτου εἶναι βέβαια καὶ ἄλλοι, οἵτινες δὲν δύναται ἐνταῦθα νὰ ἐξετασθῶσι, προφανεῖς δὲ οἱ ἑξῆς.

α' Ἡ μακρὰ ἱστορικὴ παράδοσις βίου παρ' ἑκάστῳ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἔθνῶν καὶ κρατῶν, ἥτις ὄχι μόνον ἀσυνειδήτως, ἀλλὰ καὶ συνειδήτως συνεχίζεται, μεταδιδόμενη ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

β' Ἡ παρ' ἑκάστῳ αὐτῶν ἐκ διαφόρων λόγων γεννωμένη καὶ ἀναπτυσσομένη ζωηρὰ συνείδησις, ὅτι ὀφείλει νὰ διατελῇ ἐν ἐπιφυλακῇ ἔναντι οὐχὶ ὀλίγων ἄλλων κρατῶν καὶ ἔθνῶν ὡς ἐπιβουλευομένων τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν εὐτυχίαν αὐτοῦ καὶ ἡ ἔνεκα τούτου φυσικῶς γεννωμένη παρ' αὐτῷ δυσπιστία πρὸς πᾶν, ὃ τι δὲν φαίνεται ἀμέσως καὶ ἀναμφισβητήτως στερεωτικὸν τῶν κυριωτάτων τοῦλάχιστον τοῦ παραδεδομένου αὐτῷ βίου ἢ αἰωνοβίου τινὸς παρ' αὐτῷ ἀξίας ἀνεγνωρισμένης χρησίμου εἰς τὴν διατήρησιν, ἐξασφάλισιν καὶ προαγωγὴν τοῦ βίου τούτου, οὐσιαστικῶς τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ ἀποτελοῦντος.

γ' Ἡ διὰ τὰς σφοδρῶς συγκρουομένας ἔθνικὰς βλέψεις καὶ τὰς παρομαρτούσας συχνὰς πρὸς ἄλληλα ἔριδας καὶ συγκρούσεις καὶ πολέμους τῶν διαφόρων κρατῶν καὶ ἔθνῶν καὶ τὰς ἐπακολουθούσας παρ' αὐτοῖς ἀνατροπὰς καταστάσεων, μεταβολὰς τοπικῶν ὄριων, συμφορὰς ἀτομικὰς καὶ κοινωνικὰς ποικίλας κ.πλ. ἀγεννωμένη παρ' ἑκάστῳ αὐτῶν ἀνησυχία περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ καὶ ἡ συμφυομένη συνείδησις τῆς ἀνάγκης νὰ συσπειρῶνται περὶ ἑαυτὰ καὶ νὰ φροντίζωσιν, ὅπως κατὰ πρῶτιστον λόγον μορφώσωσιν ἄτομα ἢ πολίτας χρησίμους εἰς τὴν ἐξασφάλισιν αὐτῶν, ὅποια αὐτὰ συναισθάνονται ὅτι πρέπει νὰ διατηρηθῶσιν.

Εἶναι εὐνόητον, ὅτι καὶ διὰ τοιοῦτους μόνον λόγους εἶναι ἀδύνατον νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ παρὰ ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς κοινωνίαις ἀληθῆς δημοκρατικὴ σκέψις, βλέπουσα τὸν ἄνθρωπον

καθόλου ἀπροκαταλήπτως καὶ ἴσως, καὶ τοιοῦτου βίου ἢ πραγμά-
 τωσις νὰ ἐπιδιωχθῆ ἄλλως τε καὶ διὰ τῆς ἀγωγῆς. Εἶναι προ-
 φανές, πόσον ἐπικίνδυνον θὰ φαίνεται καὶ πράγματι θὰ εἶναι
 εἰς ἕκαστον ἔθνος ἢ κράτος, μάλιστα δὲ μικρόν, ἐὰν αὐτὸ ἀνα-
 λάβῃ τοιοῦτον βίον νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ νὰ ἐξελεῖται παρ' ἑαυτῶ
 διὰ τῆς ἀγωγῆς τῆς νεολαίας αὐτοῦ νὰ ἀποφασίσῃ ἔθνος τι δλό-
 κληρον ἢ κράτος νὰ ἀποθάνῃ, δεχόμενον νὰ γίνῃ ποτὲ βορὰ τῶν
 γειτόνων αὐτοῦ, θὰ εἶναι ῥιζικῶς ἀσύμφωνον πρὸς τὴν οὐσίαν
 τῆς ζωῆς, ὅς φυσικὸν γνώρισμα εἶναι ἀείποτε καὶ ἡ πρὸς αὐτο-
 συντήρησιν ὁρμή. Μόνον διὰ μακροτάτου χρόνου δικαίας γενι-
 κῆς εἰρήνης—καὶ εἶναι αὕτη δυνατὴ, εἶναι εὐκόλον πόλεμος δύο
 εὐρωπαϊκῶν κρατῶν σήμερον, ἐν τόσον ἰσχυρῶ καὶ ποικίλῃ συν-
 εξαρτήσῃ πάντων, νὰ μὴ ἀποβαίῃ πανευρωπαϊκὸς καὶ περαι-
 τέρῳ παγκόσμιος ;—ὅπως δῆποτε μόνον διὰ τοιαύτης εἰρήνης καὶ
 αἰεὶ πληρεστερας γιγνομένης ἐπικοινωνίας καὶ γνωριμίας ἀλλή-
 λων ἔθνων καὶ λαῶν καὶ ἀτόμων καὶ κρατῶν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ
 γίνῃ ἐπαρκῶς συνειδητὴ καὶ νὰ ἐκτιμηθῆ προσηκόντως ἡ συν-
 εξάρτησις βίου ἔθνων καὶ λαῶν καὶ ἀτόμων καὶ κρατῶν καὶ συν-
 επιπουρούσης ἀναλόγως σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελισσομένης τῆς ἀγω-
 γῆς νὰ συναισθανθῆ καὶ νὰ πιστεύσῃ ἑαυτὸ ἕκαστον ἔθνος καὶ
 κράτος καὶ λαὸς ὡς πολίτην τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου, πρὸς ὃν ἔχει
 ἀμέτρητα καθήκοντα φυσικά, ὅπως καὶ τὸ ἄτομον ἔχει πρὸς ἐκά-
 στην ἰδιαιτέραν αὐτοῦ κοινωνίαν, οὕτω δὲ νὰ ἐκφυῆ καὶ φυσικῶς
 νὰ ἐξελιχθῆ ἀνάλογος εὐρύτερος βίος, ἀπὸ τοῦ ὁποίου θὰ
 ἠδύναντα νὰ ἀποβλαστήσωσι καὶ νὰ ῥιζοβολήσωσι καὶ στερεω-
 θῶσιν ἐν τῇ ἀγωγῇ ἐνέργειαι καὶ μέτρα παιδαγωγικὰ ἀγνοῦ δη-
 μοκρατικοῦ χαρακτῆρος. Ὑπὸ τὰς παρούσας συνθήκας Εὐρωπαϊ-
 κοῦ βίου μόνον σχολεῖον αὐσιτηρῶς συγκεντρώσεως περὶ τὸ ἐπί-
 σημον παιδαγωγικὸν ὄργανον, τὸν διδάσκαλον, σχολεῖον μιμή-
 σεως καὶ μαθήσεως, σχολεῖον ἐντολὰς τοῦ διδασκάλου ἐπιτελούν-
 των βοηθῶν καὶ μαθητῶν ἦτο δυνατὸν νὰ προκύψῃ, οἷον καὶ
 προέκυψε. Νὰ προκύψῃ δὲ που φυσικῶς ἢ ἄλλοθεν μεταφυτευθὲν
 νὰ εὐδοκιμήσῃ ἢ νὰ τύχῃ ἀνεπιφυλάκτου ἐπισήμου ὑποστηρίξεως,
 ἢ καὶ νὰ μείνῃ ἀνεπιτήρητον μέτρον ἀληθινοῦ δημοκρατικοῦ
 χαρακτῆρος, πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ στήριξιν ἀληθινοῦ δημοκρα-
 τικοῦ βίου ἐπιτήδειον, οἷον ἡ μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις ἢ ἐν ταῖς

Η. Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς ἐφαρμοζομένη, ἦτο καὶ εἶναι ἀδύνατον.

Ἐπὶ τούτοις καὶ ἕτερόν τι εἶναι ληπτέον ἐνταῦθα ὑπ' ὄψει πρὸς πληρεστέραν διαλεύκανσιν τοῦ ζητήματος τῆς ἐν Εὐρώπῃ θέσεως τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως. Ἐπειδὴ δὴλα δὴ οὐδεμία βιοθεωρία δύναται νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος τοῦ βίου καὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ βίου τῆς κοινωνίας, εἰς ἣν ἀνήκει ἢ ἐν ἣ ἢ ζῆ ὁ συλλαμβάνων αὐτήν, διὰ τοῦτο καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι παιδαγωγικοί, ἑκάστου τῶν ὁποίων ἡ βιοθεωρία δὲν δύναται κατὰ ταῦτα νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος τοῦ βίου καὶ τῶν συνθηκῶν βίου τῆς κοινωνίας αὐτοῦ, ἢ ἐπιστήμη δὲ καὶ ἡ τέχνη τῆς ἀγωγῆς εἰς τοῦτον τὸν βίον, τὸν τῆς κοινωνίας αὐτοῦ πρωτίστως, ἂν μὴ μοναδικῶς, θέλει νὰ ὑπηρετήσῃ, δύσπιστοι καὶ ἐρεκτικοὶ οἱ πλείστοι ἐφάνησαν πρὸς τὰ ἑκάστοτε ῥιζοσπαστικὰ ὑποστηριζόμενα μέτρα. Οὗτος εἶναι, ὑποθέτομεν, καὶ ὁ βαθύτερος λόγος, δι' ὃν καὶ πολεμώτατοι ἐφάνησαν τοῦ μέρους τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως τοῦ ῥιζοσπαστικώτατα θεσπίζοντος μαθητικὸν κοινοβούλιον ὡς ῥυθμιστικὸν τοῦ ὅλου βίου, μαθητικὴν ὑπαλληλίαν καὶ μαθητικὰ δικαστήρια, ἦτοι μέτρα, ἅπερ καὶ ἄλλως δύνανται νὰ θεωρηθῶσι παιδαγωγικῶς ἐπικίνδυνα, πάντως δὲ νὰ θεωρηθῶσι καταλυτικά ἢ τοῦλάχιστον κλονιστικὰ τῆς ἀνεκαθεν οὔσης σχολικῆς πειθαρχίας, ἣτις εὐλογον εἶναι νὰ θεωρῆται ὡς ἀποτελοῦσα τὴν πρώτην βᾶσιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς πειθαρχίας τοῦ πολίτου, περὶ ἧς τὸ κράτος τὰ μέγιστα διαφέρεται, καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ πολιτικῷ καὶ ἔθνικῷ βίῳ ἀξιών, ἅς τὸ κράτος περὶ πολλοῦ ποιεῖται. Διὸ καὶ οἱ πλείστοι δέχονται τὸ μέτρον τοῦτο κυρίως χάριν διδασκτικῶν καὶ ἄλλων ἀναλόγων σκοπῶν ἦτοι χάριν ἐπιτεύξεως τῆς μεγίστης δυνατῆς αὐτενεργίας καὶ συνεργασίας τῶν μαθητῶν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ χάριν τῆς διδασκαλίας καθόλου.

Περὶ τούτου κατ' αὐτοὺς θὰ ἔχη νὰ φροντίξῃ ἑκάστη τάξις μαθητῶν ὀργανομένη ἰδιαιτέρως εἰς αὐτόβουλον κοινότητα. Ἐπίσης θὰ ἔχη νὰ φροντίξῃ περὶ τῆς καθαρειότητος καὶ ἄλλης φιλοκάλου ἐμφανίσεως τῶν αἰθουσῶν διδασκαλίας καὶ τῶν ἄλλων χώρων ἐργασίας, περὶ τῶν παιδιῶν, ἐκδρομῶν, ἑορτῶν κ.λ. Πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν διαφορῶν ἢ ἐρίδων τῶν παιδῶν ἢ πρὸς κρίσιν τῶν παραπτωμάτων αὐτῶν σχεδὸν ὑπὸ πάντων δὲν κρίνεται ἄρμοδια. Ὁ καταρτισμὸς εὐρυτέρας σχολικῆς κοινότητος ἐκ

τῶν ἐπὶ μέρος μαθητικῶν κοινοτήτων τῶν τάξεων τοῦ σχολείου εἶναι τι ἀνώτερον, ὅπερ ὡς δευτερεύον τι καὶ μόνον μετὰ προπαρασκευῆν ἀνάλογον δύναται νὰ ἐπιδιωχθῆ. Ἄλλαις λέξεσιν οἱ πλείστοι τῶν Εὐρωπαϊκῶν παιδαγωγικῶν δέχονται καὶ χρησιμοποιοῦσι τὴν μαθητικὴν αὐτοδιοίκησιν μᾶλλον καὶ κυρίως χάριν πληρώσεως τῶν ἀπαιτήσεων καὶ τῶν σκοπῶν τοῦ λεγομένου σχολείου ἐργασίας, δι' οὗ θέλουσι νὰ ἀντικαταστήσωσι τὸ ὑπάρχον σχολεῖον παθητικῆς μαθήσεως καὶ μιμήσεως (*).

Ἐκ τῶν Εὐρωπαϊκῶν παιδαγωγικῶν, οἵτινες εὐρύτεραν βλέπουν τὴν χρησιμότητα τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἕκαστος βέβαια ἀναλόγως πρὸς τὰ θεμελιώδη τῆς ὅλης αὐτοῦ παιδαγωγικῆς θεωρίας, μνημονευτέος ἰδίᾳ εἶναι ὁ Kerschensteiner ὡς εὐρίσκων αὐτὴν ὠφελιμοτάτην εἰς πολιτικὴν ἀγωγὴν. «Ἡ πολιτικὴ ἀγωγή», λέγει, «ἴσταται καὶ πίπτει μετὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς αὐτοκυβερνήσεως εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ σχολείου. Αὕτη μόνον δύναται νὰ μετατρέψῃ τὸ σχολεῖον ἀπὸ τόπου ἀτομικῆς φιλοδοξίας εἰς τόπον κοινωνικῆς ἀφοσιώσεως, ἀπὸ τόπου θεωρητικῆς διανοητικῆς μονομερείας εἰς τόπον πρακτικῆς φιλανθρωποῦ πολυμερείας, ἀπὸ τόπου ὀρθοῦ πορισμοῦ γνώσεων εἰς τόπον ὀρθῆς χρήσεως γνώσεων. Τοῦτο ὅμως εἶναι ἡ θεμελιώδης, ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος ἀναμόρφωσις σχολικῆς ὁργανώσεως, ἣτις ὀφείλει νὰ ὑπηρετῆ εἰς τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν. Ἐχομεν σχολεῖα χάριν διανοητικῆς ἀγωγῆς, χάριν τεχνικῆς ἀγωγῆς, ἀλλὰ δὲν ἔχομεν σχολεῖα χάριν κοινωνικῆς ἀγωγῆς. Μόνον ἡ αὐτοκυβέρνησις θὰ καταστήσῃ τὰ σχολεῖα ἡμῶν τοιαῦτα (*).

Πολλῶ ἐλάττοντες τὸν ἀριθμὸν εἶναι οἱ ἔτι εὐρύτερον βλέποντες τὸν ὅλον ἄνθρωπον καὶ διὰ τοῦτο ὡς πολλαχῶς ὀφελίμον καὶ σπουδαῖον κρίνοντες τὸ μέτρον. Ἐν τούτοις ἐξέχουσιν θέσιν κατέχει ὁ Fr. W. Foerster, ὁ ὁποῖος ἤδη ἀπὸ τοῦ 1908,

(*) Πρβλ. N. I. Ἐξαρχοπούλου ἐν. ἀν., σελ. 477 ἐ.—G a n z e n m ü l l e r, παρὰ O e s t r e i c h, Strafanstalt oder Lebensschule.—G a u d i g, Die Schule der werdenden Persönlichkeit.—L e h m a n n, Erziehung und Unterricht.—A. R u d e, Die neue Schule, I τόμ., δ' ἐκδ., σ. 90 ἐ.

(*) Βλ. G. K e r s c h e n s t e i n e r, Theorie der Bildung, β' ἐκδ., σελ. 468.—Πρβλ. A. R u d e, ἐν. ἀν., σ. 100.

ἐν τῇ α' ἐκδόσει τοῦ μέχρι τοῦδε πλείστας ἐκδόσεις σχόντος ἔργου αὐτοῦ «Schule und Charakter»—ἔχομεν ὑπ' ὄψει τὴν ἰδ' ἐκδοσιν τοῦ 1930—ἀνεγνώρισεν αὐτὸ «ὡς ἀναμφιβόλως πρώτης τάξεως ἐγγείρημα κοινωνικῆς παιδαγωγικῆς», εὗρισκει δέ, ὅτι «ἡ παιδαγωγικὴ σημασία τῆς μεθόδου ταύτης» δὲν ἔγκειται μόνον ἐν τῷ, ὅτι «τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν νόμον» καθιστᾷ μᾶλλον ἐκουσίαν καὶ ἑσωτέραν, ἀλλὰ πρὸ παντός καὶ ἐν τῷ, ὅτι τὴν ἰσχυρὰν ἐπίδρασιν τῆς σχολικῆς συναδελφότητος, τῆς κοινῆς γνώμης, «τῆς ὁμαδικῆς ὑποβολῆς» τρέπει ἐπ' ἀγαθῷ, ὀργανώνει παιδαγωγικῶς καὶ ἀνυψώνει εἰς εὐθύνην. Ἐπὶ μέρους ὠφελείας, δυναμένης νὰ προέλθωσιν ἐκ τῆς χρήσεως τοῦ μέτρου τούτου, ἐμφανίζει ὁ Foerster ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ τούτῳ πλείστας ὄσας, μετὰ πειστικότητος δὲ καὶ εὐρύτητος καὶ βαθύτητος ἀντιλήψεως μεγάλης. Ἀναφερόμενος εἰς τὰ ἐκ τῆς καταχρήσεως ἢ ἄλλως δυναμένα νὰ προέλθωσι κακὰ λέγει «Δέον σαφῶς νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι πρόκειται περὶ νέου ἀκόμη μέτρου, ὃπερ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀρκετὰ βαθέως μελετηθῆ, καὶ δέον πρὸ παντός νὰ ληφθῇ σπουδαίως ὑπ' ὄψει, ὅτι τοιαῦται ῥυθμίσεις δὲν δύνανται οὕτω μεμονωμέναι νὰ μεταφυτεύωνται εἰς τὸ σημερινὸν τοῦ ἀπλῶς διανοητικοῦ πολιτισμοῦ σχολικὸν σύστημα, ἀλλὰ δέον οὕτως εἰπεῖν νὰ ἐγκατοικίζωνται ἐντὸς ὁλοκλήρου συστήματος ἠθικῆς ὑπὲρ τῆς ψυχῆς φροντίδος, προλαμβάνοντος τοὺς κινδύνους αὐτῶν, διορθοῦντος τὰς ὑπερβολὰς αὐτῶν, καλλιεργοῦντος τοὺς ἠθικοὺς ὄρους αὐτῶν καὶ κινουῦντος τὴν ὅλην ὀργάνωσιν εἰς σύνδεσιν πρὸς ἀνώτερον ἰδεώδες βίου» (σ. 251), καὶ περαιτέρω «Ἀναμφιβόλως δέον νὰ εὐρεθῇ τὸ πρέπον ὄριον τοῦ ἀμερικανισμοῦ. Αἱ Ἀμερικανικαὶ σχολικαὶ πόλεις ὡς μιμήσεις τῆς ὅλης συνταγματικῆς κατασκευῆς εἶναι πολλαχῶς βλαβερώταται—τὸ ἐναντίον πάσης παιδαγωγικῆς. Παρορῶσι τὴν παιδαγωγικὴν ἀξίαν τοῦ ἀξιώματος τοῦ διδασκάλου καθ' ἑαυτὸ, ἀκριβῶς ὅπως ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου ὑποτιμᾶται ἔτι ἡ παιδαγωγικὴ σημασία εὐτάκτου συνεργίας τῶν μαθητῶν εἰς τὴν σχολικὴν εὐταξίαν» (σ. 271 ἔ.). Καὶ ὁ βαθύς Ed. Spranger διακρίνων «αὐστηρῶς μεταξὺ ὀργανικῶν μορφῶν τῆς συμβιώσεως καὶ ὀργανώσεως», ἧτις «ἔχει ἐπινοηθῆ, δὲν ἔχει γεννηθῆ ἐκ τῆς ἀνάγκης» καὶ «στηρίζεται ἐπὶ τῆς πειθαρχίας, οὐχὶ ἐπὶ τῆς ὀρμῆς», καὶ δεχόμενος ὅτι «ὁ νέος κέκτηται αἰσθη-

σιν διὰ καθολικὴν κοινωνίαν, οὐχὶ διὰ συνδέσμους σκοπῶν», εὐρίσκει, ὅτι εἶναι «ὄλως ἐσφαλμένον νὰ διαμορφώσωμεν τὸν σχολικὸν βίον κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ κράτους ἢ καὶ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα μόνον κοινοτικῆς διοικήσεως» (*).

Εὐρίσκομεν, ὅτι τοὺς Εὐρωπαίους κριτάς, ἐν οἷς καὶ τοὺς Foerster καὶ Spranger, ἔχει διαφύγει πολὺ ἢ ὀλίγον, τινὰς δὲ καὶ ἐξ ὁλοκλήρου τὸ γεγονός, ὅτι ὁ «ἀμερικανισμὸς» οὗτος ἐν ταῖς Η. Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς ἔχει πάσας τὰς ῥίζας αὐτοῦ ἐν τῷ πέρυξ πράγματι βιουμένῳ βίῳ καὶ τῇ περὶ βίου ἰσχυρῶς κρατούσῃ ἀντιλήψει, ὅτι ἐκείθεν συνεχῶς ζωογονεῖται, τρέφεται καὶ κατευθύνεται καὶ ὅτι εἰς τὸν βίον καὶ τὴν ἀντίληψιν ταύτην ἔχει κληθῆ καὶ συνεχῶς καλεῖται, ἵνα ὑπηρετῆ, ἔτι δὲ ὅτι καὶ τούτου τοῦ βίου καὶ ταύτης τῆς ἀντιλήψεως αἱ ῥίζαι πᾶσαι ὀρμῶνται βαθύτατα ἐκ τοῦ βίου καὶ τῆς περὶ βίου ἀντιλήψεως τοῦ Ἀγγλικοῦ λαοῦ, ἀπὸ τῆς κυρίας οὐσίας καὶ τοῦ βαθυτέρου νοήματος τοῦ ὁποίου καὶ δὲν ἔχουσι μέχρι σήμερον ἀποστῆ. Διὸ καὶ ἡ διὰ τοῦ πρίσματος τῆς Εὐρωπαϊκῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως θεώρησις τῆς Ἀμερικανικῆς καὶ ὁ συνήθης μετὰ τινος εἰρωνείας χαρακτηρισμὸς αὐτῆς ὡς «ἀμερικανισμοῦ» εἶναι καθ' ἡμᾶς ἐπιστημονικῶς ἄτοπος.

Περὶ τῶν ἀκροτήτων τινῶν ὡς σχολικῶν ἀναμορφωτῶν ἐπιδεικνυομένων, ἔξω πάσης πραγματικότητος τοῦ ὑπάρχοντος βίου κινούντων τὰς σκέψεις καὶ τὰς προτάσεις αὐτῶν. Ἄλλως τε καὶ ὡς πρὸς τὴν μαθητικὴν αὐτονομίαν, δὲν κρίνομεν ἄξιον νὰ εἴπωμέν τι.

γ' Ἐν τῇ νεωτέρῃ Ἑλλάδι.

Ὅτι ἀνωτέρω εἰσήχθη ὡς ἐρμηνευτικὸν τῆς ἐν τῇ ὄλῃ Εὐρώπῃ ἐφεκτικότητος ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὸ Ἀμερικανικὸν πρότυπον ἐφαρμογὴν τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως, ὑπάρχει ἔτι ἰσχυρότερον προκειμένου περὶ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Περὶ τούτου πείθεται τις ἀμέσως, καὶ ὀλίγον μόνον ἂν λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν

(*) Βλ. Ed. Spranger — Ν. Λούβαρι, Ψυχολογία τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας, σ. 277 ἔ.

τὸν πολιτικόν, τὸν πολιτειακόν καὶ τὸν ἄλλον βίον τοῦ Ἔθνους ἡμῶν καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα μόνον πενήτηντα ἔτη, παραβλέπων καὶ τίνος προηγουμένου βίου καὶ τύχης εἶναι οὗτος συνέχεια καὶ προῖόν.

Ἄλλ' ὑπάρχουσι καὶ εἰδικώτεροι λόγοι, δι' οὓς πολὺ περιορισμένη ἐγένετο παρ' ἡμῖν χρῆσις τοῦ μέτρου. Ὡν μνημονεύομεν δύο μόνον ὡς φανερωτάτων. Πρῶτον ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν διδασκάλων ἡμῶν δὲν εἶναι παρεσκευασμένοι—Δὲν πταίουσιν αὐτοὶ διὰ τοῦτο—ἵνα ἐφαρμοζώσιν ἐπιτυχῶς νέα ῥιζοσπαστικὰ μέτρα, ὧν τινων ἐφαρμογὴν οὔτε ὡς μαθηταὶ ἔζησαν οὔτε ὡς παρατηρηταὶ ἐργασίας ἄλλων παρηκολούθησαν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔδειξαν ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τοῦ, περὶ οὗ πρόκειται, μέτρου, δεύτερον ὅτι πᾶς φρόνιμος παιδαγωγικὸς φυσικὸν εἶναι νὰ συνέχηται ὑπὸ τοῦ φόβου, μήπως συνιστῶν ἑλευθέραν καὶ εὐρεΐαν τὴν χρῆσιν τοῦ μέτρου τούτου καὶ παρασύρων ὑπὲρ αὐτοῦ διδασκάλους ὄχι μόνον ἀπαρασκευάστους ἐπιστημονικῶς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ δυσμενεῖς καθόλου συνθήκας ἐργαζομένους γένηται ἐμμέσως αἴτιος καλλιέργειας καὶ περαιτέρω ἀναπτύξεως σπουδαίων ἐλαττωμάτων Ἑλληνικῶν ἦτοι τῆς ἐν παντὶ φιλοτιμίας, τῆς φιλοπρωτίας, τῆς εὐθυξίας, τοῦ κομματισμοῦ, τῆς ἀνυπομονησίας κ.τ.τ., οἷα εὐκολὰ δύναται νὰ ζωογονῇ ἢ χρῆσις τοῦ μέτρου τούτου.

Ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν παιδαγωγικῶν ὁ καθηγητῆς κ. Ν. Ι. Ἐξαρχόπουλος θεωρεῖ ἐπιβεβλημένην τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ θεσμοῦ τούτου εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα, «διότι ὑπὲρ πάντα λαὸν ἡμεῖς ἀτομίζοντες καὶ ἐκδηλοῦντες πολλαχῶς τὸν ἀτομισμὸν ἡμῶν ἐπὶ κοινωνικῇ βλάβῃ ἔχομεν ἀνάγκην τοῦ κοινωνικοῦ εἰς τὴν παρ' ἡμῖν ἐκπαίδευσιν» (*). Ἀναγνωρίζων ὅμως, ὅτι ἐκ κακῆς ἐφαρμογῆς δύνανται νὰ προέλθωσιν ἀντίθετα τῶν προσδοκωμένων ἀποτελέσματα, θέλει τήρησιν σειρᾶς ἀπαιτήσεων, αἵτινες δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὰ ἑξῆς. Ἡ μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις δέσιν ἐκασταχοῦ νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς ὑπαρχούσας συνθήκας καὶ τὴν ὥριμότητα καὶ ἀντιληπτικὴν δύναμιν τῶν μαθητῶν καὶ νὰ ἐφαρ-

(*) Περὶ τοῦ ἀτομοκρατικοῦ, ὡς καὶ περὶ τοῦ κοινοκρατικοῦ ἐν τῷ βίῳ καὶ τῇ περὶ τοῦ βίου ἀντιλήψει τῶν Ἑλλήνων πάσης ἐποχῆς βλέπει τις πολλὰ ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν «Ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων κ.τ.λ.».

μόζηται μετὰ προηγουμένην προπαρασκευὴν καὶ προάσκησιν καὶ βαθμιαίως. Ἐν ἀρχῇ ὁ διδάσκαλος διατηρεῖ πλεῖστα δικαίωματα, κατὰ μικρὸν δὲ κροῖούσης τῆς ὀριμότητος τῶν μαθητῶν θὰ παρέχεται εὐρύτερα εἰς αὐτοὺς ἐλευθερία. Ἐν μόναις ταῖς κατωτέραις τάξεσι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου δὲν εἶναι δυνατὴ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς. Τὰ εἰς τὴν κοινότητα ἀνατιθέμενα ἔργα θὰ εἶναι πρῶτον ἀπλᾶ (μέτρα καθαριότητος, τάξεως κ. τ. τ.), κατὰ μικρὸν δὲ σπουδαιότερα καὶ εὐρύτερου σκοποῦ καὶ κύκλου. Πᾶν ὑπὸ τῆς κοινότητος λαμβανόμενον μέτρον πρέπει νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς συναισθήσεως τῶν παιδῶν περὶ τῆς ἀνάγκης καὶ σκοπιμότητος αὐτοῦ. Ἡ αὐτοδιοίκησις δέον νὰ ἐφαρμόζεται κατ' ἀρχὰς ἐν ἐκάστη τάξει ἰδιαιτέρως, βραδύτερον δέ, ὅταν ὀριμάσωσιν οἱ μαθηταί, δύνανται αἱ μερικαὶ κοινότητες νὰ συναποτελέσωσι μίαν, περιλαμβάνουσαν τὸ ὅλον σχολεῖον, διατηρουμένου ὁμοῦ καὶ τοῦ αὐτονόμου βίου ἐκάστης τάξεως. Μηχανικὴ μίμησις τοῦ βίου τῶν ἐνηλίκων δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ γίνηται ἐν τῇ ἑνθιμίσει τῆς σχολικῆς κοινότητος. « Ἀπόβλητος ἰδίᾳ θεωρητέα ἡ ἀπομίμησις τῶν σχολικοτεχνῶν νόμων, τῆς πληθύος τῶν ἀρχόντων, τοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς καὶ τῶν πομπωδῶν ἐμφανίσεων αὐτῶν, τῶν κοινοβουλευτικῶν καὶ ἐπὶ δικαστηρίων συνεδριῶν καὶ συζητήσεων ». « Ἄς λαμβάνηται φροντίς, ὥστε τὰ ἀξιώματα νὰ εἶναι ὀλίγα, νὰ μὴ ἀπονέμονται διαρκῶς εἰς τοὺς αὐτοὺς μαθητὰς καὶ νὰ θεωρῶνται ὡς ἐπιβάλλοντα εὐθύνας. Ἄφ' ἑτέρου ὁμοῦ ἕως ἀνέρχονται εἰς αὐτὰ μόνοι οἱ ἀξιοί, οἱ ἀριστεύοντες, οἱ δεικνύοντες διαγωγὴν ἀνεπίληπτον ». Αἱ πράξεις τῶν ἀξιωματούχων δέον νὰ διέπωνται ὑπὸ αὐστηρῶς διαγεγραμμένων ὄρων συμφώνως πρὸς γραπτὰς ἀποφάσεις τῆς κοινότητος σὺν τῷ χρόνῳ λαμβανομένας, αἵτινες θὰ ἀποτελῶσι τὸν κώδικα αὐτῆς. Δικαστικὰ ἢ ἀνακριτικὰ καθήκοντα ἢ λήψις μέτρων πρὸς βελτίωσιν τῶν παισιάντων ἕως μὴ ἀνατίθενται εἰς τοὺς μαθητὰς. Ὑπὸ τοῦ διδασκάλου « ἕως ἀνατίθεται εἰς μαθητὴν τινὰ νὰ ἐποπτεύῃ τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν τήρησιν παραγγέλματος σχετικοῦ πρὸς ἐλάττωμά τι, ὅπερ αὐτὸς ἔχει . . . » Συχνότερον ὁμοῦ πρέπει οἱ διαπρέποντες ἐν τινὶ νὰ ἐκλέγωνται ὡς ἐπόπται. Καὶ κατὰ τὴν ἐλευθεριωτάτην μορφήν τῆς αὐτοδιοικήσεως, καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέροις σχολείοις, ὀρθὸν εἶναι νὰ διατηρῇ ὁ διδάσκαλος ἢ ὁ διευθύνων ἢ ὁ σύλλογος τῶν διδα-

σκόντων υπέρτατά τινα δικαιώματα, ἐν οἷς καὶ τὸ κρίνειν παρά-
πονα μαθητῶν κατὰ τῶν ἀσκούντων ἀξιώματα ἐν τῇ κοινότητι.
Οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ μετέχουσιν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς σχολικῆς κοι-
νότητος, χωρὶς νὰ φαίνονται καταπιέζοντες αὐτήν (*).

Εἶναι αὐτοφάνες, πόσῃ συντηρητικότητι, πόσον ἐτι φόβον
ἐν τῇ χρήσει τοῦ μέτρου τούτου μαρτυροῦσιν αἱ ἀπαιτήσεις
αὐταί. Ἐν οὕτῳ συντηρητικῷ πνεύματι καὶ ἐφηρομόσθη ἐν τῷ
Πειραματικῷ σχολεῖῳ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τοῦ ὁποῖου
καὶ εἶναι κατὰ τὸν νόμον ἐπόπτης ὁ καθηγητὴς κ. Ν. Ι. Ἐξα-
ρχόπουλος. Περὶ τούτου πληροφορεῖ τὸ βιβλίον τοῦ παρὰ τῷ
σχολεῖῳ τούτῳ καθηγητοῦ κ. Δημητρ. Ἀ. Τσίριμπα «Πῶς ἐφαρ-
μοῖται ἡ αὐτοδιοίκησις καὶ αἱ μαθητικαὶ κοινότητες ἐν τῷ δη-
μοτικῷ σχολεῖῳ καὶ τῷ γυμνασίῳ τοῦ Πειραματικοῦ σχολείου
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν», ὡς καὶ «δημοσίευμα» τοῦ αὐτοῦ
σχολείου τοῦ ἔτους 1936 «Ἡ λειτουργία τοῦ Πειραματικοῦ σχο-
λείου ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει» (ἐν σ. 185 ἔ.).

Ἡμεῖς κατὰ μὲν τὰ παλαιότερα ἔτη ἐχρησιμοποίησαμεν
ἀφθονώτατα χάριν ποικίλων παιδαγωγικῶν καὶ εἰδικώτερον διδα-
κτικῶν σκοπῶν τὸ σύστημα τῆς ἀναθέσεως ἐντολῶν εἰς μαθητὰς
ἢ ομάδας μαθητῶν, ἀφήνοντες πᾶσαν ἀκίνδυνον πρωτοβουλίαν
καὶ ἐλευθερίαν ἐνεργείας εἰς αὐτούς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1914, ὅτε ἀνε-
λάβομεν διεύθυνσιν Διδασκαλείου ἐχρησιμοποίησαμεν τὴν μαθη-
τικὴν αὐτοδιοίκησιν χάριν σκοπῶν ἐπαγγελματικῶν κυρίως, ἥτοι
ὅπως παρασκευάζονται οἱ μαθηταὶ τοῦ Διδασκαλείου ἡμῶν ὡς
μέλλοντες δημοδιδάσκαλοι ἱκανοὶ νὰ διοικῶσι τάξιν μαθητῶν καὶ
σχολεῖον ὁλόκληρον καὶ νὰ ἀντεπεξέρχονται ἀποτελεσματικῶς εἰς
τὰς συνήθεις ἐν Ἑλλάδι ἀπαντώσας δυσκολίας ἐν τῇ ἐξασκήσει
τοῦ δημοδιδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος. Πληροφορίας περὶ τῆς ἐνερ-
γείας ταύτης παρέχομεν ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν «Ἡ ἀξία τῶν Μονο-
ταξίων διδασκαλείων κ.τ.λ. (**). Ἐν νεωτέρῳ ἔργῳ ἡμῶν, οὕτι-

*) Βλ. Ν. Ι. Ἐ ξ α ρ χ ο π ο ὕ λ ο υ, ἐν. ἀν., σ. 479 ἔ.

**) Ἐπειδὴ καὶ δυσεύρετον εἶναι τὸ ἔργον τούτου καὶ αἱ ἐν αὐτῷ
πληροφορίαι οὐχὶ πλήρεις, μνημονεύομεν ἐνταῦθα τῶν ἐξῆς ὡς γιγνομένων.
Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολικοῦ ἔτους οἱ δόκιμοι συνεκροτοῦντο εἰς κοι-
νότητα, αὐτοὶ ἐκλέγοντες τὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, ἅτινα

νος ὁ τίτλος εἶναι «Παιδαγωγικαὶ ὁμιλίαι καὶ διατριβαί, Τόμ.

εἶτα ἐξέλεγον ἐξ ἑαυτῶν τὸν πρόεδρον, τὸν ἀντιπρόεδρον, τὸν ταμίαν καὶ τὸν γραμματέα. Τὸ συμβούλιον τοῦτο εἶχε νὰ φροντίξῃ περὶ καθαριότητος τῶν αἰθουσῶν καὶ τῶν ἄλλων χώρων τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἄλλης σχολικῆς ἐργασίας (δαπέδων, τοίχων, θυρῶν, παραθύρων κ.λ.), ὡς καὶ ὅλου τοῦ ἄλλου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Διδασκαλείου ἀφηνευσμένου χώρου, ὑπὸ τυχόν φιλοξενούτος αὐτὸ ἄλλου σχολείου—Τὰ Μονοτάξια διδασκαλεῖα ἐστρουοῦντο καὶ ὑπηρετικοῦ προσωπικοῦ καὶ ἰδίων διδασκῆσιων—περὶ εὐρέσεως, προμηθείας καὶ μεταφορᾶς τῶν ὑλικῶν ἐργασίας (χειροτεχνικῶν κ. ἄ.), περὶ περισυλλογῆς, τακτοποιήσεως καὶ ἐξασφαλίσεως τῶν περισσευόντων ὑλικῶν ἐργασίας, περὶ τακτοποιήσεως τῶν χειροτεχνικῶν καὶ ἰχνογραφικῶν ἔργων καὶ τῶν χρησιμοποιουμένων ὀργάνων καὶ ἄλλων μέσων διδασκαλίας τοῦ Διδασκαλείου ἢ τοῦ φιλοξενούντος σχολείου, περὶ καλλιέργειας ἐντὸς πηλίκων δοχείων ἀνθέων καὶ ἄλλων φυτῶν, περὶ διακοσμήσεως διὰ τούτων ἢ ἄλλως τῶν διαδρόμων κ.τ.λ., περὶ τηρήσεως τῆς τάξεως, ἂν που παρίστατο ἀνάγκη κ.τ.τ. Ἡ φροντίς ὁμοῦς αὕτη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου ἦτο κυρίως εἰπεῖν ἐπίβλεψις διότι τὸ σύνολον τῶν δοκίμων ἦτο διηρημένον εἰς τμήματα, ὅσα αἱ τάξεις τοῦ δημοτικοῦ ἢ τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἀτινα ἐχρησίμευον ὡς σχολεῖα διδασκτικῆς ἀσκήσεως τῶν δοκίμων, ἕκαστον δὲ τῶν τμημάτων τούτων, ἴδιον τρόπον τινὰ σχολεῖον ἀποτελοῦν καὶ ἴδιον ἔχον τμηματάρχην, ἔχοντα θέσιν διευθυντοῦ σχολείου, ἕνα ἐκ τῶν εἰς αὐτὸ ἀνηκόντων δοκίμων, ὃν διεδέχτο μετὰ ὀρισμένον χρόνον ἄλλος—τοῦτον δ' ὁμοίως ἄλλος κ.οὔ.κ.—, ἦτο καὶ «τῆς ὑπηρεσίας» κατὰ σειρὰν ἐπὶ μίαν ἐδομάδα καὶ ἐξετέλει αὐτὸ ἄνευ ἄλλης βοήθειας καὶ ὅπως ἔκρινε καλὸν τὰς μνημονευθείσας καὶ ἄλλας ἀναλόγους ἐργασίας. Ζωηρὰ πολὺ ἀπέβαινε ἡ ἐργασία τῶν τμημάτων κατὰ τὸ β' ἔξάμηνον, καθ' ὃ αἱ ὥραι τῶν διδασκτικῶν ἀσκήσεων ἦσαν πλείονες τῆς μιᾶς καθ' ἑκάστην ἡμέραν, πάντα δὲ τὰ τμήματα εἰργάζοντο παραλλήλως κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας ἕκαστον ὡς ἰδιαίτερον σχολεῖον ἐν ἰδιαίτερον αἰθούσῃ τοῦ Διδασκαλείου ἢ τοῦ σχολείου ἀσκήσεως. Οἱ τμηματάρχαι καὶ οἱ δοκιμοὶ οἱ μέλλοντες νὰ διδάξωσι κατὰ τὴν ἐβδομάδα ἔπρεπε νὰ συνεννοῦνται ἐγκαίρως μετὰ τῶν ἀρμοδίων διδασκάλων τῶν σχολείων ἀσκήσεως πρὸς ὄρισμόν τῶν μεθοδικῶν ἐνοτήτων, αἵτινες ἔπρεπε νὰ ἦσαν αἱ ἐκ τῆς πορείας τῆς ἐν τῷ σχολείῳ ἀσκήσεως ἐμφανιζόμενα ὡς ἐξεταστέα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς διδασκαλίας ἑκάστου, πρὸς εὐρεσίαν τῶν καταλλήλων διδασκτικῶν ὀργάνων ἢ ἄλλων μέσων διδασκαλίας κ.τ.τ., νὰ ζητῶσι παρ' αὐτῶν πληροφορίας περὶ τῶν δεδιδασκμένων, περὶ τῆς ἱκανότητος τῶν μαθητῶν, νὰ καταρτίζωσι μετ' αὐτῶν ἐκ τῶν προτέρων πρόγραμμα ἐργασίας ὅσον τὸ δυνατόν πλείονων ἡμερῶν τῆς ἐβδομάδος κ.τ.τ. Εἰς τὰς τοιαύτας ἐργασίας ἐβοήθουν, ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν ἢ

Α'», λέγομεν (ἐν σ. 50 ἑ.) γενικῶς τὰ ἐξῆς ἀναφορικῶς πρὸς τὸ

ἀνάγκη, καὶ ἄλλοι δόκιμοι τοῦ τμήματος. — Πολλῷ ζωηροτέρα ἢ τοιαύτη, ἐνέργεια ἀπέβαινε κατὰ τὸν τελευταῖον ἢ καὶ τοὺς δύο τελευταίους μῆνας τοῦ σχολικοῦ ἔτους, καθ' οὓς πεπεραιωμένης ἤδη τῆς διδακτικῆς ἀσκήσεως εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ διηρημένου σχολείου ἐγένετο ἡ ἀσκήσις εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἠνωμένου· ἐκ τοῦ συνόλου δηλαδὴ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου ἢ τῶν σχολείων ἀσκήσεως ἐσχηματίζοντο τόσα ἠνωμένα δημοτικά σχολεῖα, καὶ δὴ μονοτάξια, ὅσα ἦσαν αἱ αἰθουσαὶ τῶν σχολείων τούτων, ἢ καὶ πλείονα, ἐφ' ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ γίνηται καὶ ὑπαίθριος ἢ ἄλλη τις ἐξω τῶν αἰθουσῶν τῶν διδακτηρίων διδασκαλία, ὥστε ἐκάστοτε ἐδίδασκον δόκιμοι τοῦλάχιστον διπλάσιοι τὸν ἀριθμὸν ἢ κατὰ τὰς πρότερον ὥρας ἀσκήσεως. Τοῦτο ἐσήμαινε βέβαια πολλῷ μείζονα κίνησιν ἐντὸς ἐκάστου τμήματος καὶ συνεργασίαν τῶν μελῶν αὐτοῦ καὶ μετ' ἀλλήλων καὶ μετὰ τῶν διδασκάλων τῶν σχολείων ἀσκήσεως καὶ μετὰ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Διδασκαλείου πρὸς καθορισμὸν καὶ διευκόλυνσιν τῶν τῆς διδασκαλίας. — Τὸ ἔργον τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Διδασκαλείου ἐν τῇ ὅλῃ ταύτῃ κινήσει ἦτο οἷον ἐργὸν ἐπιθεωρητοῦ, καλῆς προαιρέσεως καὶ πίστεως συζητητοῦ καὶ συμβούλου, ἀποβλέπων εἰς τὴν καλλιτέραν δυνατὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν δημοδιδασκάλων· μετέβαιναν δὲ διευθυντῆς ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, παρηκολούθει τοὺς διδάσκοντας, ἐκράτει σημειώσεις σχετικὰς πρὸς ὃ τι ἐν τῇ γινομένην διδασκαλίᾳ ἔβλεπεν ἄξιον συζητήσεως ἢ διαλευκάνσεως κ.τ.τ. καὶ συνεζήτει μετὰ τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας συντόμως μετὰ τῶν διδασκόντων καὶ τοῦ παρακολουθοῦντος τμήματος περὶ τῶν σπουδαιοτάτων τῶν παρατηρηθέντων, δι' ὅσα δὲν συνεχωρεῖτο ἀναβολὴ συζητήσεως, εὐρύτερον δὲ καὶ μεθ' ὅλης τῆς τάξεως κατὰ τὰς πρὸς τοῦτο εἰδικῶς ὠρισμένας ὥρας καὶ φροντιστήρια, καθ' ἃ καὶ ἄλλα ποικίλα θέματα συνεζητοῦντο, σχετικὰ ἢ ἀσχετὰ πρὸς τὰς γενομένας διδασκαλίας. Ἀφορμὴν πρὸς τοιαύτας συζητήσεις ἐλάμβανε καὶ ἐκ τῶν παραδιδομένων εἰς αὐτὸν γραπτῶν σχεδίων τῆς ἐκάστοτε διεξαχθησομένης διδασκαλίας τῶν δοκίμων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἀναγεγραμμένων παρατηρήσεων τῶν ὑπὸ τοῦ τμηματοῦχου κατὰ ὀρισμένην σειρὰν ὀριζομένων εἰσηγητῶν, εἰς οὓς ἐδίδοντο τὰ σχέδια ταῦτα, ἵνα λάβωσι γνῶσιν καὶ ἀναγράψωσι τὰς παρατηρήσεις αὐτῶν. — Τὴν μεσημβριανὴν ἐκάστου Σαββάτου ἕκαστος τμηματοῦχος ἐνεχειρίζεν εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ Διδασκαλείου σημείωμα περὶ ὅλης τῆς ὑπὸ τοῦ τμήματος γενομένης κατὰ τὴν ἐβδομάδα ἐργασίας, τὸ ἀπόγευμα δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἢ ἄλλας διαθεσίμους ὥρας ἑτέρας ἐγένοντο αἱ σχετικαὶ πρὸς τὰς διδασκαλίας εὐρύτεραι συζητήσεις. Κατὰ ταύτας πρῶτος ὁμιλεῖ ὁ διδάξας λέγων συντόμως τί εἶχε νὰ διδάξῃ, τί ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ κυρίως, ποῖαν μέθοδον ἠκολούθησε, ποῖα μέσα μεταχειρίσθη, πῶς προεχώρησε, τί κατώρθωσε, τί ἐὰν ἔπραττε, θὰ κατώρ-

δυνατόν, τὰ ὄρια καὶ τὰς προϋποθέσεις τῆς χρήσεως τῆς μαθη-
τικῆς κοινότητος «. . . τίς φρόνιμος παιδαγωγὸς θὰ ἀπαιτήσῃ
ποτὲ ἅμα τῇ πρώτῃ ἐγγραφῇ τῶν παιδῶν εἰς τὸ σχολεῖον δια-
γωγὴν, οἷα ἀνωτέρω ἐγράφη, ἐκλογὰς καὶ ψήφους καὶ διοικη-
τικὰς καὶ δικαστικὰς ἱκανότητας καὶ εἴ τι τοιοῦτο; τοιαύτη
ἀπαίτησις θὰ ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀπαίτησιν νὰ λύσωσιν οἱ
παῖδες ἅμα τῇ πρώτῃ αὐτῶν εἰς τὸ σχολεῖον ἐγγραφῇ προβλή-
ματα τῶν ἀνωτέρων μαθηματικῶν, νὰ φιλοσοφῶσιν ἐπὶ τῆς ἱστο-
ρίας ἢ τῆς θερησκείας κ. τ. ὅ. Ὁ φρόνιμος παιδαγωγὸς ἐρωτᾷ
ἀπλούστατα «Εἶναι δυνατόν οἱ νῦν δὴ παραδοθέντες μοι παι-
δες νὰ ζήσωσι κοινόν τινα βίον; ὑπάρχει τι δῆλα δὴ, ὅπερ
οὔτοι δύνανται ἀπὸ κοινοῦ νὰ ζήσωσιν ὡς ὁμάς»;

Ἡ ἀπάντησις εἶναι, ὅτι ὑπάρχουσι πολλὰ, ἀφοῦ τὸν αὐτὸν
τόπον κατοικοῦσι καὶ παροικοῦσιν ἀλλήλοις, ἀφοῦ ἐξ ἐξηρημέ-
νων ἐξ ἀλλήλων οἰκογενειῶν προέρχονται, ἀφοῦ τὴν αὐτὴν
γλῶσσαν ὁμιλοῦσιν, ἀφοῦ παῖδες, καὶ δὴ ὁμήλικες, εἶναι. Ἐκ
τούτων λοιπῶν τῶν κοινῶν θὰ ἀγάγῃ ὁ φρόνιμος παιδαγωγὸς
νὰ ζήσωσιν ὡς ὁμάς ὃ τι καλὸν εἰς πραγμάτων τοῦ σκοποῦ
τῆς ἀγωγῆς, θὰ ἀγάγῃ νὰ τὸ ζήσωσιν ἐν πάσῃ δυνατῇ ἀκινδύνῳ
ἐλευθερίᾳ, παρακολουθῶν καὶ ἐποπτεύων αὐτούς, ὅπως μηδεμία
κακὴ χοῆσις γένηται αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχουσα τις ζωὴ ἐξε-
λίσσειται περαιτέρω, καὶ δὴ ἀνάλογος ἑαυτῇ, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ
ζῆν τὸ κοινὸν τοῦτο συνεχῶς ἐπὶ μακρότερον χρόνον θὰ ἐξελι-

θωνε σπουδαιότερα καὶ διὰ τί. Ὡμίλει κατόπιν ὁ εἰσηγητής, μετὰ τοῦ-
τον δὲ καὶ οἷος δῆποτε ἄλλος ἐπιθυμῶν, δόκιμος, διδάσκαλος τῆς τά-
ξεως, διδάσκαλος τοῦ σχολείου ἢ τοῦ διδασκαλείου, καὶ ἢ συζήτησις
ἐγένικευετο. Τέλος ὦμίλει ὁ διευθυντὴς τοῦ διδασκαλείου, φροντίζων
νὰ τοποθετήσῃ ἕκαστον ζήτημα εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν, νὰ διασα-
φήσῃ αὐτό, νὰ δώσῃ τὴν δέουσαν λύσιν, νὰ φθάσῃ εἰς τὰ ὀρθὰ συμπε-
ράσματα, νὰ ἐξάγῃ ταῦτα, νὰ μετέλθῃ τὴν δέουσαν συγκέντρωσιν κ.τ.τ.—
Εἶναι φανερόν, ὅτι τοιαύτη ἐφαρμογὴ τῆς αὐτοδιοικήσεως ἐν τῷ διδα-
σκαλείῳ ἡμῶν ἀπέβλεπε κυρίως εἰς τοὺς ἀνωτέρω (ἐν σ. 28) μνημονευ-
θέντας ἐπαγγελματικὸς σκοποὺς, καὶ ἦτο δυνατόν σπουδαίως νὰ βοη-
θήσῃ εἰς πραγμάτων αὐτῶν, ἐάν δὲ ἐπιτρέπηται καὶ κατὰ τὴν πείραν
ἡμῶν νὰ ὁμιλήσωμεν, καὶ ὄντως σπουδαίως ἐβοήθει εἰς τοῦτο. Ὅτι καὶ
παιδαγωγικὴν ἐπίδρασιν ἄλλην θὰ ἤσκει ἐπὶ τοὺς δοκίμους, δὲν χρήζει,
ὑποθέτω, ἰδιαίτερα ἀναπτύξεως.

χθῆ περαιτέω ἀνάλογόν τι κοινόν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν μαθητῶν, ὥστε οὗτοι νὰ ἀποβῶσι ποικιλιώτερον καὶ στενωτέρον πρὸς ἀλλήλους οἰκείοι. Τοῦτο νῦν τὸ νέον θὰ ἀφήσῃ προσθέτως ὁ φρόνιμος παιδαγωγὸς νὰ ζῶσιν ὡς κοινότης ἐν πάσῃ δυνατῇ ἀκινδύνῳ ἐλευθερίᾳ οἱ μαθηταί, παρακολουθῶν καὶ ἐποπτεύων ἐπίσης, ὅπως μηδεμία καὶ αὐτοῦ γένηται χρῆσις κακῆ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον προχωρῶν ἀεὶ, τ. ἔ. συνεχῶς φροντίζων, ὅπως γεννᾶται καὶ νέον τι κοινόν παρὰ τοῖς μαθηταῖς, καὶ ἀφήνων νὰ ζῶσι τοῦτο οἱ μαθηταί ἐν πάσῃ δυνατῇ ἀκινδύνῳ ἐλευθερίᾳ ὡς ὁμάς, καταλλήλως παρακολουθῶν καὶ ἐποπτεύων, ἀναγκαιῶς θὰ φθάσῃ ποτέ, ἐφ' ὅσον οἱ γνωστοὶ νόμοι τῆς ἐξελέξεως τοῦ ψυχικοῦ βίου ἰσχυροῦσιν, εἰς τὴν εὐχάριστον θέσιν νὰ ἐμπιστευῆται εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ πάντα σχεδὸν ἐν τῷ σχολείῳ. Ὁ τρόπος οὗτος οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ μίμησις τῆς ζώσης φύσεως, τῆς ὁποίας αἱ ἐκδηλώσεις εἶναι ὑγιεῖς, μόνον ὅταν ἐξελίσσωνται ἐλεύθεραι, ἀνευ πιέσεως, ἠρέμα, ἀνεπαίσθητα, ἀνευ ἀλμάτων. Ἐπειγόμενος ὁ διδάσκαλος, ζητῶν νὰ ἐξελίξῃ τι παρὰ τοῖς μαθηταῖς, δι' ὅπερ δὲν εἶναι ἀκόμη ὄριμοι, παρέχων τι εἰς τοὺς μαθητὰς, δι' ὅπερ δὲν κατεβλήθη ἀκόμη παρ' αὐτοῖς ἰσχυρὰ ἀνάλογος βάσις, βιάζει τὴν φύσιν τῶν παιδῶν νὰ κάμῃ. ἄλματα, νὰ κάμῃ τι παρὰ τὴν οὐσίαν αὐτῆς, δῆλα δὴ νὰ παύσῃ νὰ εἶναι ὅ τι πράγματι εἶναι. Τοιοῦτό τι δὲν θὰ ἐπιχειρήσῃ ποτὲ διδάσκαλος συνετός. — Τῶν γνωμῶν τούτων δὲν εὐρίσκομεν ὅτι πρέπει νὰ ἀπόσχωμεν σήμερον. Συμπληροῦμεν μόνον διὰ τῶν ἐξῆς. Ὅτι καὶ ἀποφεύγων ἢ ἀμελῶν ὁ διδάσκαλος νὰ παράσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἐλευθερίαν, ἧς τινος ἀπέβησαν καὶ ἀποδεικνύονται ἄξιοι, ἧς τινος ἢ παροχὴ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει κατ' ἀνάγκην καὶ ὡς ἀπαίτησις ψυχικὴ θὰ ἐμφανίζηται παρ' αὐτοῖς, δὲν βοηθεῖ αὐτοὺς νὰ ἐξελιχθῶσι κατὰ πᾶν, ὅ τι εἶναι αὐτοῖς δυνατόν, φυσικῶς, ἄρα καὶ ὑγιῶς καὶ σπουδαίως, ἐν τῇ πρὸς πραγμάτων τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς κατευθύνσει, ὅτι ἄρα οὕτω πράττων ὁ διδάσκαλος ἐνεργεῖ οὐχὶ παιδαγωγικῶς, ἀλλὰ ἰσχυρῶς λέξεσι βλάπτει. Ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει αὐτοῦ πάντοτε ὁ διδάσκαλος· ὅτι ὁ ἡβῶν, καὶ ὁ ἐκλεκτός τὴν φύσιν, ἔχει ζωηρὰν τὴν ὁρμὴν νὰ ζητῇ παρὰ τοῖς περὶ αὐτὸν τὸν συγκεκριμένον ἀνθρώπινον βίον, νὰ προσαρμώσῃται, κατὰ τὸν

ἑαυτοῦ βέβαια ἕκαστος τρόπον, πρὸς ὃ τι αὐτῶν ἀναγνωρίζει ἄξιον σεβασμοῦ καὶ τιμῆς. Θὰ εἶναι λοιπὸν παιδαγωγικῶς οὐχὶ μικρὰ ζημίαι, ἐὰν ὁ διδάσκαλος ἀμελῇ νὰ παιδαγωγῇ καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος αὐτοῦ ὡς ἐπιστάτης, ἐπιμελητῆς, κριτῆς, ὁδηγός, σύμβουλος καὶ φίλος τῶν παιδῶν, τὰ πάντα ἐν τῇ χρήσει τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως ἐκ τῶν μαθητῶν ἀναμένων (*).

Ἀνασκόπησις.

Τὰ ἀνωτέρω περὶ τῆς κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἐμφανίσεως, τῆς σκοπιμότητος καὶ τῆς ἐκασταχοῦ χρήσεως τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως λεχθέντα δύνανται νὰ συνοψισθῶσιν εἰς τὰ ἑξῆς. Ἡ ἐν ταῖς Η.Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις ἀποτελεῖ ἀπλῶς ἀπόφυσιν τινὰ ἐν τοῖς σχολείοις τοῦ ὅλου ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ βιουμένου πραγματικοῦ βίου, ἐμπνεομένην ἰσχυρότατα καὶ περιθάλπομένην καὶ ὑπὸ τῆς ἐν αὐτῇ ἐπιστημονικῆς βιοθεωρίας. Οὕτως ἀποτελεῖ καὶ φυσικὸν τι μέσον διατηρήσεως καὶ στηρίξεως τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ βιουμένου βίου καὶ τῆς συναφοῦς αὐτῷ βιοθεωρίας. Ἐντεῦθεν συμπεραίνεται, ὅτι, ὅσῳ μᾶλλον ἐκ τοῦ ὕγιου τοῦ βίου τούτου τρέφεται καὶ κατὰ τὸ ὕγιες τῆς συναφοῦς αὐτῷ βιοθεωρίας ἑνθμύζεται, τοσοῦτω σπουδαιότερον δύναται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἐξυγίανσιν, ἄρα καὶ εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ὑγιᾶ προαγωγὴν τοῦ ὅλου ἐκεῖ βίου. Ἀπόφυσιν τοῦ ἐκασταχοῦ ἐν Εὐρώπῃ βιουμένου βίου, ἐμπνεομένην καὶ θαλπομένην καὶ ὑπὸ τῆς ἐκασταχοῦ ἐπιστημονικῆς βιοθεωρίας, ἀποτελεῖ τὸ γνωστὸν Εὐρωπαϊκὸν σχολεῖον, τὸ ἐκασταχοῦ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σχολεῖον τῆς συγκεντρώσεως περὶ τὸν διδάσκαλον, τῆς διδασκαλικῆς ἀνταρχικότητος, τῆς ἐπιτασσομένης πειθαρχίας καὶ τάξεως, τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐπιτελέσεως ἐντολῶν ἀμέσως ὑπὸ τοῦ διδασκάλου διδομένων, τῆς μαθήσεως καὶ μιμήσεως. Ἡ ἐν ταῖς Η.Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις εἶναι ὡς πρὸς τὴν Εὐρώπην φαινόμενον ξένου πρὸς αὐτὴν βίου, ἥκιστα συμβιβαστὸν πρὸς τὸν βίον αὐτῆς, περιορισμένην δὲ καὶ ἀσθενῆ

*) Περὶ βλ. E d. S p r a n g e r—N. A ο ὄ β a ρ t, ἐν. ἀρ., σ. 300 ἔ.

ἔμπνευσιν καὶ θαλπωρὴν εὐρίσκον ἐν τῇ βιοθεωρίᾳ διανοουμένων τινῶν αὐτῆς. Οὕτως ἡ μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις παραμένει δι' ἕκαστον Εὐρωπαῖον παιδαγωγικὸν ἢ διδακτικὸν ὡς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ βίου τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ κράτους αὐτοῦ κυρίως ἀποβλέποντα—καὶ οἱ τῶν Η.Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐκεῖ βίου κυρίως ἀποβλέπουσιν—ἀπλῶς ἐν τῶν ποικίλων παιδαγωγικῶν μέτρων, ἅτινα οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ ὑποστηρίζουσι χάριν ὀρισμένων παιδαγωγικῶν ἢ εἰδικώτερον διδακτικῶν σκοπῶν, ἢ καὶ, ὡς ἡμεῖς ἐφημερόσαμεν, χάριν εἰδικῶν ἐπαγγελματικῶν σκοπῶν. Ἄρα εἶναι παρ' ἕκαστῳ αὐτῶν μέτρον, ὅπερ ὡς ξένον πρὸς τὸν ὅλον βίον καὶ τὴν βιοθεωρίαν τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ κράτους αὐτοῦ δεόν νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς αὐτὸν καταλλήλως, ἵνα τι καλὸν ἐξ αὐτοῦ καταστῇ δυνατόν νὰ προέλθῃ. Αἱ σκοραδικαὶ γνῶμαι περὶ χρήσεως αὐτοῦ κατὰ παρεμφερῆ καὶ ἐν ταῖς Η.Π. τῆς Β. Ἀμερικῆς τρόπον, τὴν ῥῆξιν αὐτῶν, ἔχουσαι ἐν γενικωτέραις δημοκρατικωτέρων καὶ ἐλευθεριωτέρων ἀρχῶν βιοθεωρίαις, ἀποτελοῦσιν οὐσιαστικῶς προσπαθείας, ὅπως ὁ ἐν Εὐρώπῃ κρατῶν βίος καὶ βιοθεωρία δημοκρατικωτέραν τινὰ καὶ ἐλευθεριωτέραν τραπῶσι γραμμῆν.

Διὰ ταῦτα καὶ ὡς τοιοῦτο μέτρον ἐμφανίζουσιν αὐτὸ πάντες σχεδὸν οἱ ἱστοριογράφοι τῆς Παιδαγωγικῆς. Διὸ καὶ ζητοῦσι, καὶ τίς εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοήσας ἢ χρησιμοποίησας αὐτό. Οὕτως οἱ Toischer—Herget ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῶν *Geschichte der Pädagogik* (σ. 156) ὡς πρῶτον σπουδαῖον ὑποστηρικτὸν αὐτοῦ μνημονεύουσι τοῦ Stephani, παραπέμποντες εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ «*Nachweisung wie unsere barbarische Schulzucht in eine vernünftige und menschenfreundliche umgeschaffen werden könne und müsse*» (1827) καὶ «*Handbuch der Erziehungskunst*» (1836). Ἄλλοι προσέχοντες εἰς τό, ὅτι ἐκ τῶν Ἀμερικανῶν εἰσήχθη εἰς τὸ σημερινὸν σχολεῖον, ὡς Ἀμερικανικὸν νεωτερισμὸν θεωροῦσιν αὐτό (*). Ὑπὸ τῶν πλείστων ὁμοῦς πατήρ καὶ πρῶτος εἰσηγητῆς αὐτοῦ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, θεωρεῖται ὁ Trotzendorf. Ἐκ τούτων ὁ Theobald Ziegler εὐρίσκει, ὅτι

* Περὶ. Fr. W. Foerster, *Schule und Charakter*, ἐκδ. ἰδ', σελ. 247 &.—Βλ. καὶ ἀν., σ. 35.

«ὁ Trotzenoerf διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς σχολῆς αὐτοῦ ἔδωκεν ὑπόδειγμα τῆς σήμερον ὡς Ἀμερικανικοῦ νέωτερισμοῦ ἐπαινουμένης αὐτοκυβερνήσεως καὶ αὐτοδιοικήσεως τῶν μαθητῶν, ὅπερ οἱ σύγχρονοι αὐτῷ πολὺ ἐπῆνεσαν καὶ πολλαχῶς ἐμιμήθησαν»(*).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΦΩΝΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΪΩΑΝΝΙΔΗΣ

*) *Εν. ἄν., σελ. 96.—Περὶ καὶ P. C o n r a d, Grundzüge der Pädagogik, β' τόμ., ἔκδ. β', σελ. 247 ἔ.

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006